

BVD JAARVERSLAG 1993

Den Haag/Leidschendam
december 1994

Voorwoord

In dit jaarverslag geeft de Binnenlandse Veiligheidsdienst een openbaar overzicht van relevante ontwikkelingen en bevindingen op de diverse terreinen van de binnenlandse veiligheidszorg in 1993, en van de werkzaamheden die op grond daarvan zijn verricht.

Een aantal onderwerpen krijgt bijzondere aandacht omdat daarin besloten ligt wat thans en in de komende tijd de belangrijkste veiligheidsrisico's zijn. De nadruk ligt hierbij op de internationale dimensie en op de tendens dat bij de beheersing van risico's een beroep wordt gedaan op de verantwoordelijkheden van steeds meer instanties.

Operationele gegevens dienen geheim te blijven en zijn niet in deze openbare versie opgenomen. Wel zijn zij zoals gebruikelijk ter kennis gebracht van de vaste Commissie voor de inlichtingen- en veiligheidsdiensten (thans: Commissie voor de inlichtingen- en veiligheidsdiensten).

De minister van Binnenlandse Zaken,
H.F. Dijkstal

Inhoudsopgave

	pag.
Voorwoord	1
1 De Binnenlandse Veiligheidsdienst	5
1.1 Taken	5
1.2 Sturing	5
1.3 Parlementaire controle	6
2 Centrale veiligheidsthema's	8
2.1 Onveiligheid voor allochtonen	10
2.2 Bescherming van de bestuurlijke integriteit	11
2.3 Internationalisering op het gebied van inlichtingen en veiligheid	14
2.4 Bescherming van geautomatiseerde gegevens	17
3 Veiligheidszorg op de afzonderlijke taakvelden	20
3.1 De aantasting van grondrechten	20
3.2 Gewelddadige beïnvloeding	23
3.3 Heimelijke beïnvloeding	28
3.4 Proliferatie van massavernietigingswapens	28
3.5 Interventies	33
3.6 Instandhouding van het maatschappelijk leven	36
3.7 Andere gewichtige belangen	38
3.8 Bijzondere aandachtsgebieden	40
3.9 Producten	45
4 Veiligheidsonderzoeken	47
4.1 Wet Veiligheidsonderzoeken	47
4.2 Herhaalonderzoeken	47
4.3 Actualiseren Veiligheidsonderzoeken	48
5 Samenwerking	50
5.1 Nationale verbindingen	50
5.2 Klankbordgroep	52

6	Privacybescherming, informatieverschaffing en klachtenbehandeling	53
6.1	De schoning van persoonsregistraties	53
6.2	Verzoeken in het kader van de Wet openbaarheid van bestuur	53
6.3	Geschiedschrijving	54
6.4	Klachtenbehandeling	54
7	Management en organisatie	55
7.1	Personeel	55
7.2	Organisatie-ontwikkeling	58
7.3	Financieel kader	60
	Bijlagen	61

1 De Binnenlandse Veiligheidsdienst

1.1 Taken

Hoofdstuk III van de Wet op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten (WIV) omschrijft de taken van de betrokken diensten. Daarnaast bevat de wet bepalingen ten aanzien van hun coördinatie, organisatie, algemene werkwijze en samenwerking.

In 1993 onderging de WIV een wijziging als gevolg van de opheffing van de Inlichtingendienst Buitenland (IDB).¹ Per 1 januari 1994 is een aantal voormalige IDB-activiteiten dat valt binnen de wettelijke taakomschrijving van de Militaire Inlichtingendienst en de Binnenlandse Veiligheidsdienst, door deze diensten overgenomen of geïntensiveerd. Voor de BVD betreft dit in hoofdzaak het onderhouden van contacten met relevante buitenlandse diensten, de bewerking van verkregen gegevens en het verrichten van noodzakelijke, internationaal georiënteerde, operationele werkzaamheden voor zover gerelateerd aan de veiligheid of andere gewichtige belangen van de staat.

1.2 Sturing

1.2.1 MICIV

De Ministeriële Commissie voor de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten (MICIV) vergaderde in 1993 eenmaal. Belangrijkste punt van bespreking was de wijziging van de Wet op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten.

1.2.2 CVIN

Het Comité Verenigde Inlichtingendiensten Nederland (CVIN) coördineert de uitvoering van de taken van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten. In een uitgebreidere samenstelling bereidt het CVIN ook de vergaderingen van de MICIV voor. Van elk ministerie waarvan de bewindspersoon zitting heeft in de MICIV, wordt dan een

¹ Wijziging van de Wet op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, Tweede Kamer-stuk 1993-1994 23 045 (Artikel 10 is vervallen).

hoofdambtenaar afgevaardigd naar het CVIN om een bijdrage te leveren aan de voorbereidingen.

Het CVIN vergaderde in 1993 tien maal. Voor de BVD was, naast genoemde wetswijziging en de consequenties voor de activiteiten van de BVD, een aantal andere onderwerpen van belang. Dat betrof telecommunicatie alsmede crypto- en verbindingsinlichtingen, de bomaanslag op het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, veiligheidsaspecten van gebeurtenissen in Rusland, de situatie in voormalig Joegoslavië en verwikkelingen rond de Turks-Koerdische Arbeiderspartij (PKK).

1.3 Parlementaire controle

Het parlement bespreekt de taken en de werkzaamheden van de BVD zowel in besloten als in openbare bijeenkomsten.

In 1993 heeft de vaste Commissie voor de inlichtingen- en veiligheidsdiensten van de Tweede Kamer met de minister van Binnenlandse Zaken vier maal vertrouwelijk overleg gevoerd over BVD-aangelegenheden. Het overleg vond plaats op 30 maart, 29 juni, 1 juli en 2 november 1993. Bij het overleg in maart en in november was ook de minister van Justitie aanwezig.

Tijdens de bijeenkomst op 30 maart stond de schoning van BVD-dossiers centraal. In verband hiermee werd gesproken over BVD-bescheiden die zich bij Justitie en andere ministeries bevinden. In juni werd met name gesproken over enkele vertrouwelijke zaken betreffende het BVD-jaarverslag 1992, en het onderzoek naar de migratie van Antilliaanse jongeren. De bomaanslag op het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid was onderwerp van bespreking op 1 juli. Het overleg op 30 november stond in het teken van de infiltratie van de georganiseerde criminaliteit in de politiek. De Commissie brengt over deze bijeenkomsten afzonderlijk verslag uit.

Op 19 en 20 januari 1993 debatteerde de Tweede Kamer in een plenaire vergadering over het BVD-jaarverslag 1991 en over het verslag van de vaste Commissie voor de inlichtingen- en veiligheidsdiensten over de periode juli 1992-december 1992. In juli 1993 is het BVD-jaarverslag over 1992 aan de Tweede Kamer aangeboden. De Kamer heeft hierover publiekelijk van gedachten gewisseld op 17 februari 1994.

In de jaarlijkse toelichting bij de rijksbegroting is een hoofdstuk opgenomen over de BVD. Daarnaast heeft de minister van Binnenlandse Zaken verschillende vragen vanuit het parlement in het openbaar beantwoord.²

² Voor alle Kamerstukken over de BVD: zie bijlage nr. 1, 'Kamerstukken c.a. inzake de BVD 1993'.

2 Centrale veiligheidsthema's

8

Bij het afsluiten van de vorige verslagperiode vestigde de BVD de aandacht op een aantal risico's dat als gevolg van te voorziene binnen- en buitenlandse ontwikkelingen voorlopig de kern van de veiligheidszorg zou vormen. Een aantal risico's hing direct samen met regionale conflicten, waarvan negatieve effecten te duchten vielen in de vorm van nationalistisch terrorisme, ongecontroleerde wapenhandel en agitatie onder buitenlanders afkomstig uit de betrokken gebieden. Ook zou de kwetsbare groep van migranten en ontheemden in ons land – gestaag gegroeid als gevolg van instabiliteit elders – een grotere kans lopen te stuiten op kwalijke maatschappelijke verschijnselen en reacties. Enerzijds hield de BVD rekening met ontoelaatbare effecten van geïmporteerde tegenstellingen onder allochtonen en anderzijds met een groei van rechts radicalisme en activistisch verzet vanuit delen van de samenleving tegen het opvang- en integratiebeleid van de overheid. De ondermijning van de democratische rechtsorde en besluitvorming ten gevolge van toenemend misbruik van gelegenheidsstructuren en uitdijende, internationaal georganiseerde criminaliteit behoeft steeds duidelijker veiligheidszorg. In het licht van een verdere vervlechting van de boven- en onderwereld en een uitholling van de bestuurlijke integriteit werd nadruk gelegd op de noodzaak om vooral de publieke sector op verschillende functionele niveaus op zijn kwetsbaarheid voor corruptie te onderzoeken en beveiligingsinstrumenten te ontwikkelen om de weerbaarheid daartegen te vergroten. De buitenlandse wortels en de grensoverschrijdende implicaties van het merendeel van de veiligheidsproblematiek vroegen om versterking van de internationale samenwerking en strategische uitbouw van de externe relaties van de BVD.

In het afgelopen jaar hebben deze ontwikkelingen zich verdiept en daarmee aan betekenis gewonnen. Duidelijk is dat zij voorlopig geruime tijd de kern, de koers en de intensiteit zullen bepalen van de activiteiten die in het belang van de binnenlandse veiligheid moeten worden ontplooid. Het gaat daarbij om:

- de positie van allochtone minderheden;
De positie van allochtone minderheden is steeds meer een thema geworden dat vraagt om brede aandacht, waarbij voor de BVD de prioriteit ligt bij het beschermen van de grondrechten van dit deel van de samenleving tegen aantastingen, zowel uit het land van herkomst als van extreem-rechts.
- bestuurlijke integriteit;
Uit een oogpunt van preventieve veiligheidszorg zijn de activiteiten van de BVD op het terrein van de handhaving van bestuurlijke integriteit allengs toegespitst op het leveren van bijdragen aan het inventariseren van corruptiegevoelige plaatsen in de publieke sector. Naar het zich laat aanzien zal de BVD in vervolg daarop voorlichting en advies geven over te nemen beveiligingsmaatregelen.
- internationalisering;
Tal van veiligheidsrisico's blijven zich ontwikkelen in samenhang met actuele conflictsituaties, concrete dreigingen en actoren, van niet-Nederlandse oorsprong. Daardoor is bij het verzamelen van inlichtingen en het deelnemen aan een geïntegreerde of gemeenschappelijke aanpak van veiligheidsproblematiek de internationale component niet meer weg te denken. De buitenlandfunctie van de BVD dient met dit gegeven tenminste gelijke tred te houden. De traditionele samenwerking met Westerse zusterdiensten, ter ondersteuning van gemeenschappelijke veiligheidsbelangen, blijft daarbij centraal staan. Verder zullen diverse relevante contacten in het buitenland uitgebouwd worden, onder meer bij het bevorderen van de democratische inbedding van Midden- en Oosteuropese inlichtingen- en veiligheidsorganen.
- bescherming van geautomatiseerde gegevens;
Een fenomeen dat in de komende tijd eveneens uitgebreide aandacht vraagt, is misbruik van geautomatiseerde gegevens. Steeds meer blijken essentiële functies en processen bij de overheid en in het bedrijfsleven ook uit veiligheidsoptiek kwetsbaar voor ontoelaatbare inmenging door onbevoegden.

De speciale aandacht die dit jaarverslag wijdt aan de thema's: (on)veiligheid voor allochtonen, bestuurlijke integriteit, internationalisering en bescherming van geautomatiseerde gegevens houdt niet alleen verband met hun actualiteit en belang voor de veiligheidszorg op termijn. Minstens zo relevant is het feit dat de betreffende problematiek nadrukkelijk vraagt om een brede aanpak door de BVD en intensieve afstemming en samenwerking binnen de overheid.

9

2.1 Onveiligheid voor allochtonen

Een van de voornaamste conclusies die de BVD heeft getrokken uit het Maatschappelijk Debat Integratie, is dat er bij de overheid talrijke ideeën bestaan over en initiatieven genomen worden tot het terugdringen van criminaliteit onder allochtonen. Weinig instanties blijken echter in staat of toegerust te zijn om gevoelens van onveiligheid bij allochtonen te signaleren en weg te nemen. Niettemin wordt algemeen onderschreven dat (een gevoel van) veiligheid een absolute voorwaarde is voor het welslagen van het Nederlandse integratiebeleid en daarmee voor een harmonieuze samenleving. De BVD beschikt over een goed overzicht van de vele factoren die een negatieve invloed kunnen hebben op de veiligheidsgevoelens van minderheden. Het ligt dus voor de hand dat de BVD ook in het afgelopen jaar hamerde op een actief veiligheidsbeleid voor allochtonen ingezetenen.

De basis voor de BVD-aandacht voor de veiligheid van allochtonen ligt in de Wet op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten en de daarin verankerde zorg voor de democratische rechtsorde. Wezenlijk onderdeel van die rechtsorde vormen de grondrechten zoals die zijn vastgelegd in de Grondwet, en in verschillende, door Nederland geratificeerde, internationale verdragen. Bij het vaststellen of voorkomende grondrechtsaantastingen (zoals het opleggen van politieke of religieuze standpunten, afpersing of het dwingend voorschrijven van sociaal gedrag) de aandacht van de BVD verdienen, wordt een afweging gemaakt op grond van een drietal vragen. De eerste vraag is of deze grondrechtsaantastingen systematisch en met een vooropgezet doel worden gepleegd. Ten tweede of er sprake is van een redelijke mate van maatschappelijke weerbaarheid en ten derde hoe het staat met de (on)mogelijkheden van andere competente instellingen om corrigerend op te treden.

De praktijk wijst uit dat het bij grondrechtsschending van ingezetenen van Nederland momenteel vooral leden van minderheidsgroepen zijn die het slachtoffer worden. De voornaamste dreigingen in dit verband vallen waar te nemen tegen de achtergrond van een sterke toename van xenofobie en rassenhaat, 'geïmporteerde' etnische, religieuze en politieke conflicten en ontoelaatbare bemoeienis van vreemde mogendheden met alhier verblijvende (voormalige) landgenoten. De evidente achterstandssituatie waarin leden van minderheidsgroepen verkeren, hun verbondenheid met het moederland, 'meegebrachte' tegenstellingen en onervarenheid met het democratische krachtenpel, zijn allemaal factoren die mede bepalend zijn voor de mate waarin zij te lijden hebben van systematische grondrechtsschendingen die inbreuk

maken op hun recht op vrij burgerschap en deelname aan de samenleving. Tegen dergelijke belemmeringen in het gebruik van hun democratische vrijheden kunnen zij zich niet of onvoldoende verweren.

De inspanningen van de BVD in 1993 golden vooral de activiteiten van Koerdische en Turkse groeperingen en kringen van vluchtelingen uit conflictgebieden in het voormalige Joegoslavië. De aandacht voor ongewenste bemoeienis van buitenaf met allochtonen in ons land ging vooral uit naar activiteiten van Marokkaanse origine. Verder moet ook het tegen extreem-rechts gerichte optreden van de BVD beschouwd worden als een hoofdbestanddeel van de zorg voor de veiligheid van allochtonen.

Initiatieven, zoals de inspanningen om de politieke afpersingsacties van radicale organisaties als de Turks-Koerdische PKK en de Turkse Dev Sol te frustreren, zijn in het bijzonder gericht op het verminderen van onveiligheidsgevoelens bij allochtonen.

De BVD levert hiermee een bijdrage aan het wegnemen van doelbewust opgeworpen barricades, die een vrije keuze voor politieke participatie en maatschappelijke integratie van allochtonen in de Nederlandse samenleving belemmeren. Ook in verband met deze problematiek is in 1993 in opdracht van de BVD door het Rotterdams Instituut voor Sociologisch, Bestuurskundig en Milieukundig Onderzoek (RISBO) van de Erasmus Universiteit een onderzoek gestart naar de invloed van integratiebelemmerende factoren. Dit onderzoek is uitgevoerd onder een beperkte groep van Turkse, Koerdische en Marokkaanse jongeren en geeft aandacht aan zowel specifieke groepsgebonden als aan meer algemene sociaal-culturele factoren die daarbij van invloed zijn.³

2.2 Bescherming van de bestuurlijke integriteit

Integriteit staat voor onkreukbaarheid, onaantastbaarheid, betrouwbaarheid. Integer handelen impliceert: handelen in overeenstemming met geschreven en ongeschreven regelgeving (algemeen geaccepteerde, maar niet schriftelijk verankerde waarden en normen) en zodanig dat het de publieke toets kan doorstaan. Niet-integer is elk handelen of nalaten dat niet objectief is te herleiden tot de legitimerende en legitieme-bestuursprocessen die in het concrete geval van toepassing zijn.

³ Tijdens het opstellen van dit jaarverslag is gepubliceerd: Erwin J. Latuheru, Eduard M. de Vries en Mart-Jan de Jong, 'Integratie belemmerd? Een onderzoek naar belemmerende factoren bij de integratie van Turken, Koerden en Marokkanen in Nederland', RISBO Rotterdam 1994.

Functioneren en voortbestaan van onze rechtsorde vereisen acceptatie van de regels zoals die door het openbaar bestuur zijn vastgesteld, en worden gehandhaafd en uitgevoerd. Die acceptatie stelt hoge eisen aan de mate van integriteit, waarmee het openbaar bestuur bij het opstellen, handhaven en uitvoeren van regels te werk gaat. Het openbaar bestuur is vanwege zijn zorg voor het algemeen belang en de rechtszekerheid en -gelijkheid van de burgers ook tot integer handelen verplicht. Aantasting van de integriteit van het openbaar bestuur kan de acceptatie van regelgeving verminderen en daarmee de democratische rechtsorde in gevaar brengen. In de zorg voor dat belang is een taak weggelegd voor de BVD.

In 1993 is, zowel door de media als anderszins, veelvuldig melding gemaakt van aantastingen van de integriteit van het openbaar bestuur. Daarbij ging het niet alleen om incidenten, waarbij vanuit de georganiseerde criminaliteit de bestuurlijke integriteit zou zijn aangetast, maar vooral ook om gevallen, waarbij op zich legale personen of organisaties getracht hebben de overheid te bewegen tot oneigenlijk of onrechtmatig gedrag. Zo zijn tal van voorvallen in de publiciteit gekomen waarbij sprake was van ontsparingen als het onoirbaar uitgeven van vergunningen en orders, belangenverstrengeling, machtsmisbruik en informatielekken.

Integriteitsaantastingen hebben in beginsel altijd betrekking op één of meer individuen. Echter, cumulatie van individuele gevallen binnen een onderdeel van het openbaar bestuur kan op den duur leiden tot afbreuk van de geloofwaardigheid van dat onderdeel als geheel. Het is zaak dit te voorkomen en de integere naam die het openbaar bestuur in Nederland nu heeft ook op termijn te waarborgen.

Het voorkomen en bestrijden van inbreuken op de bestuurlijke integriteit gaat in eerste aanleg de bestuurlijke overheden zelf aan. Iedere overheidsorganisatie, elk onderdeel van het openbaar bestuur, draagt zelf de verantwoordelijkheid voor een aanpak, waarbij ruim aandacht wordt besteed aan de zorg om de risico's van aantastingen van de integriteit van de eigen organisatie en de eigen medewerkers terug te dringen, en waar mogelijk uit te sluiten. De BVD levert een bijdrage aan de preventie van integriteitsaantastingen. Politie en bijzondere opsporingsdiensten zijn op dit terrein in hoofdzaak repressief actief.

Studie en advisering ten aanzien van belang en aantasters

De BVD verricht studie naar de bestaande weerstand tegen inbreuken op de bestuurlijke integriteit. Tevens brengt de BVD mogelijke

aantasters van bestuurlijke integriteit en hun doelen en werkwijzen zo volledig mogelijk in kaart. Het gaat daarbij vooral om georganiseerde misdaad en malafide personen en organisaties.

De BVD adviseert overheidsinstanties over verhoogde risico's voor aantasting van de integriteit. Hiertoe participeert de BVD in verschillende externe gremia, zoals de Adviesgroep Georganiseerde Criminaliteit, de Stuurgroep Weerbaarheid (thans Stuurgroep Beroepsmoraal en Misdaadpreventie geheten) en de Werkgroep Bestuurlijke Aanpak Georganiseerde Criminaliteit.

Onderzoek naar aantasters

De BVD verricht onderzoek naar (mogelijke) aantasters van de bestuurlijke integriteit, waarbij zonodig bijzondere inlichtingenmiddelen ingezet kunnen worden. Daarbij is sprake van zowel oriënterend als additioneel onderzoek. In het eerste geval fungeert de BVD als meldpunt voor integriteitsaantastingen. De BVD vervult deze meldpuntfunctie krachtens zijn reguliere takenpakket en kan daarbij volledige bronbescherming garanderen. Incidentmeldingen worden geverifieerd en de leiding van de betreffende organisatie krijgt advies hoe met het incident moet worden omgegaan. Wanneer er aanwijzingen zijn van strafbare feiten wordt contact opgenomen met het Openbaar Ministerie.

In het tweede geval, waarbij het gaat om samenwerkingsvormen met politie en bijzondere opsporingsdiensten, wordt over de concrete inbreng van de BVD vooraf overleg gevoerd met het Openbaar Ministerie, de betreffende opsporingsdienst en/of de Divisie Centrale Recherche Informatie van het Korps Landelijke Politie Diensten (DCRI/KLPD). De terzake gemaakte werkafspraken tussen de BVD en het Openbaar Ministerie zijn gefiatteerd door de vergadering van de procureurs-generaal.

De BVD vergroot zijn kennis over aantastingen van bestuurlijke integriteit door het onderzoek en de uitwisseling van gegevens met de genoemde instanties. Deze kennis is onontbeerlijk voor de beveiligingsbevorderende en adviserende activiteiten.

Verhoging van de weerbaarheid bij de rijksoverheid

De BVD werkt aan het systematisch inventariseren van sectoren van het openbaar bestuur die in het kader van de inbreuken op de integriteit de grootste risico's lopen. Maatregelen om de weerstand tegen integriteitsaantastingen te verhogen worden bevorderd. In eerste aanleg richt de BVD zich daarbij op de rijksoverheid. In 1993 is hiervoor met vier departementen contact gelegd, te weten de ministeries van Justitie, Financiën, Verkeer en Waterstaat en Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieu.

De BVD participeert in een departementale werkgroep van het ministerie van Justitie. Deze werkgroep heeft inmiddels de vanuit de integriteitsoptiek (potentieel) kwetsbare functies in kaart gebracht. Een vervolgonderzoek naar de wijze waarop die functies in de werkprocessen verankerd zijn, zal het beeld van de kwetsbare sectoren completeren. Daarna volgt een analyse van de huidige voorzieningen die binnen het departement tegen inbreuken op de bestuurlijke integriteit zijn getroffen. Zonodig zullen adviezen uitgebracht worden om deze weerstand te verhogen. Daarbij zullen als ultimum remedium ook de vertrouwensfuncties in het ministerie opnieuw geïdentificeerd en geactualiseerd worden. Met vertegenwoordigers van de andere genoemde ministeries zijn of worden afspraken gemaakt over een vergelijkbaar plan van aanpak.

Overleg met het directoraat-generaal Rijkswaterstaat van het ministerie van Verkeer en Waterstaat heeft geresulteerd in het verzoek aan de BVD om uitvoering van een 'audit' bij Rijkswaterstaat. Doel van de audit is het in kaart brengen van de sectoren en functies die kwetsbaar zijn vanuit het perspectief van integriteit. Op grond hiervan zullen vervolgens concrete aanbevelingen worden gedaan ter verhoging van de weerbaarheid bij Rijkswaterstaat. Het gehele traject zal in 1994 van start gaan en kent een doorlooptijd van een jaar.

Tevens heeft de BVD in het licht van het integriteitsvereiste een begin gemaakt met het herzien van de inhoud en vorm van veiligheids-onderzoeken, die aan vertrouwensfuncties zijn verbonden.

2.3 Internationalisering op het gebied van inlichtingen en veiligheid

Gezamenlijke internationale inspanning is noodzakelijk omdat het belangenkader waarin de BVD werkzaam is steeds meer internationaal – Europees en mondiaal – wordt bepaald. Grensoverschrijdende fenomenen als terrorisme, proliferatie van massavernietigingswapens en georganiseerde criminaliteit plaatsen de taken van de BVD – zoals het inwinnen van gegevens, het instellen van veiligheidsonderzoeken en beveiligingsbevordering – in een internationaal perspectief. Alleen door de internationale samenwerking te intensiveren kan de BVD optimaal zijn veiligheidstaak vervullen.

Van belang is dan ook dat de BVD in staat is met behoud van eigen taken, bevoegdheden en verantwoordelijkheden, systematisch en gedifferentieerd samenwerkingsrelaties aan te gaan met buitenlandse zusterdiensten en andere voor de taakuitvoering relevante organisaties. Daarnaast wordt gestreefd naar strategische,

multilaterale samenwerkingsvormen. Uitgangspunt daarbij is: zo nauw mogelijk aansluiten bij de centra waar het Europese en mondiale veiligheidsbeleid wordt bepaald, zodat tijdig kan worden gereageerd met beleidsvoorstellen en maatregelen. De BVD kan zich binnen deze internationale coalities profileren door specifieke deskundigheid, als intermediair en met vernieuwende ideeën op het terrein van de internationale veiligheid. Belangrijke voorwaarde hierbij is een optimale interdepartementale coördinatie.

In 1993 is het beleid voor het uitbreiden van de buitenlandfunctie van de BVD, op basis van bovenstaande uitgangspunten, verder uitgevoerd. Dit betekende in concreto het aanstellen van een permanente liaison te Caracas (Venezuela), die met name de contacten onderhoudt in het Caraïbisch gebied. In die regio vervullen vooral de veiligheidsdiensten van Aruba en de Nederlandse Antillen een signalerende rol. Waar nodig voorziet de BVD binnen het kader van de samenwerking met deze diensten, onder meer in steun bij operationele activiteiten.

Vorbereidingen voor de vestiging van een liaison in Ankara (Turkije) verkeren in een gevorderd stadium. Oriënterende gesprekken over het versterken van de samenwerking – mogelijk door middel van de vestiging van een permanente liaison ter plekke – zijn gevoerd met inlichtingen- en veiligheidsdiensten in het Verre Oosten.

De inzet van de Inlichtingenofficiers Buitenlandse Relaties (IBR's) – de reizende liaisons waarover de BVD beschikt voor het onderhouden van de contacten met de zusterdiensten in Europa – heeft onder meer geleid tot het verder intensiveren van de contacten met diensten van voormalige Oostbloklanden, zoals Tsjechië en Hongarije. Met de inlichtingen- en veiligheidsdiensten van Polen is in 1993 een eerste oriënterend contact gelegd.

Westeuropese inlichtingen- en veiligheidsdiensten

Naast het onderhouden van de relaties met de Westeuropese inlichtingen- en veiligheidsdiensten door de reizende liaisons, hebben veelvuldig bilaterale en multilaterale bijeenkomsten plaatsgevonden. Hierbij zijn op diverse gemeenschappelijke taakvelden informatie en ervaringen uitgewisseld. De hoofden van de veiligheidsdiensten voerden op regelmatige basis overleg over onderwerpen van gemeenschappelijk belang. Met name is uitvoerig van gedachten gewisseld over de gevolgen van de internationale georganiseerde criminaliteit voor de nationale veiligheidsbelangen en de mogelijkheden tot internationale samenwerking tussen de veiligheidsdiensten op dit terrein. In mei 1993 organiseerde de BVD een conferentie waar dertien

hoofden van Europese veiligheidsdiensten onderwerpen bespreken als rechtsextremisme, terrorisme, proliferatie en spionage.

Inlichtingen- en veiligheidsdiensten in de voormalige Oostbloklanden

Zoals vermeld zijn de in 1992 aangegane contacten met de Hongaarse en Tsjechische inlichtingen- en veiligheidsdiensten verder geïntensiveerd. Daarbij is de nadruk gelegd op het geven van ondersteuning bij het democratiseringsproces dat deze diensten doormaken. Tevens zijn afspraken gemaakt over het uitwisselen van informatie op concrete terreinen van gemeenschappelijke veiligheidsbelangen. In dit kader heeft de minister van Binnenlandse Zaken, onder meer vergezeld door het hoofd van de BVD, een bezoek gebracht aan Tsjechië.

In 1994 zal de BVD structurele contacten aangaan met de Poolse diensten en zich richten op het ontwikkelen van de relatie met de diensten van Slowakije en Slovenië.

NAVO

De BVD droeg bij aan de opstelling van het jaarlijkse rapport ten behoeve van de NAVO-Raad over de risico's en uitdagingen voor de NAVO en haar leden met betrekking tot de veiligheidssituatie. Tevens nam de BVD deel aan het overleg en de rapportage op het gebied van de beveiliging van NAVO-informatie.

De BVD heeft in 1993 het voorzitterschap op zich genomen van een door het NATO Security Committee ingestelde werkgroep die de NAVO-regelgeving moet herzien en actualiseren met betrekking tot de beveiliging van NAVO-gerubriceerde informatie in handen van de industrie.

De BVD heeft voor 1994 het voorzitterschap op zich genomen van de bijeenkomsten van de hoofden van de veiligheidsdiensten van de NAVO-lidstaten. Tevens is de BVD voorzitter van een werkgroep, bestaande uit delegaties van alle NAVO-lidstaten, behalve IJsland. Deze werkgroep bekijkt de veiligheidsrisico's die verbonden kunnen zijn aan de samenwerking van de NAVO met landen van het voormalig Warschaupact (the North Atlantic Cooperation Council and Partnership for Peace).

Europese Unie / Europese Gemeenschap

Nog niet duidelijk is hoe de nieuwe overlegstructuur er uit zal zien, die het Trevi-overleg tussen de bewindslieden van Binnenlandse Zaken en Justitie van de gemeenschap zal vervangen. De bedoeling is dat een nieuw op te richten werkgroep Terrorismen in de plaats treedt van Trevi

Werkgroep I. De BVD zal ook in die nieuwe werkgroep een leidende rol vervullen en aan de voorbereiding van andere werkgroepen deelnemen.

In het kader van de op handen zijnde inwerkingtreding van de Uitvoeringsovereenkomst van Schengen zijn besprekingen gevoerd met zusterdiensten van de partnerlanden.

2.4 Bescherming van geautomatiseerde gegevens

Informatietechnologie krijgt een steeds prominentere rol in de Nederlandse maatschappij. Enerzijds bestuurt zij vitale maatschappelijke processen (bv. elektriciteits- en telefooncentrales) en anderzijds verwerkt zij cruciale gegevens (staatsgeheimen; justitiële en privacygevoelige gegevens). De risico's van misbruik van informatietechnologie (kortweg: computermisbruik), groeien door deze ontwikkelingen.

Een belangrijk verschil met de situatie in 1992 is de aanpassing van de wetgeving op 1 maart 1993 (de Wet computercriminaliteit). Hierdoor zijn veel vormen van computermisbruik strafbaar gesteld. De nieuwe wetgeving zal echter voornamelijk een repressieve rol spelen bij computermisbruik; zij vervangt niet de noodzaak van een goede preventieve beveiliging.

Een complicatie in relatie tot computermisbruik is de onbekendheid van belanghebbenden met de omvang van het probleem. Incidenten leiden sporadisch tot publiciteit, deels omdat computermisbruik niet door de gedupeerden wordt opgemerkt, deels ook omdat getroffen en ophew willen voorkomen. Als gevolg daarvan ontstaat onderschatting van het probleem en blijven beschermende maatregelen tegen specifieke werkwijzen te lang uit. Hoewel incidenten veelal geen betrekking hebben op de systemen die onder de zorg van de BVD vallen, kunnen zij wel van betekenis zijn bij het bevorderen van de beveiliging daarvan. Dergelijke voorvallen verschaffen immers inzicht in de toegepaste methodieken en de kwetsbaarheid van vergelijkbare systemen daarvoor. De BVD kan behulpzaam zijn bij het onopvallend doorlichten op risico's en het treffen van tegenmaatregelen. Het is daarom van belang dat de BVD nog meer aandacht wijdt aan het verwerven van kennis over incidenten en hoe daarbij te werk wordt gegaan.

In 1993 heeft de BVD een onderzoek afgerond naar een nogal in het oog springende groep van computermisbruikers: '(computer-)hackers'. Blijkens uitlatingen en publicaties hebben zij namelijk ook belangstelling voor bovengenoemde systemen.

Veelal wordt onder 'hackers' verstaan: de (ruimere) groep van personen die zich schuldig maakt aan het plegen van computer-vredebreuk in de zin van het wetboek van strafrecht. De BVD ging bij zijn onderzoek uit van een meer beperkte definitie van 'hackers'. Het gaat hier om personen die bij het plegen van computervredebreuk primair de technische uitdaging als beweegreden hebben en niet bijvoorbeeld financieel gewin.

De activiteiten van 'hackers' maken vaak onderdeel uit van een ruimer scala. Dit kan omschreven worden als het verkennen van nieuwe technologie, waarbij eventuele beveiligingslacunes worden gesignaleerd, gebruikt en soms misbruikt. Een voorbeeld van een dergelijke activiteit is het manipuleren van de telecommunicatie-infrastructuur teneinde gratis te kunnen telefoneren. Sommigen, met name 'hackers' zelf, geven aan dat het doel slechts is: het signaleren van inadequate (computer-)beveiliging bij belanghebbenden. Tijdens het BVD-onderzoek is echter gebleken dat sommige 'hackers' verder gaan tijdens hun verkenningsstochten. Daardoor ontstaat schade. Bijvoorbeeld door het manipuleren van programma's of het lezen van andermans elektronische brieven. Bovendien blijken sommige 'hackers' beveiligingslacunes ook te verzwijgen voor belanghebbenden om er vervolgens langdurig misbruik van te maken. Binnen de hackersgemeenschap heeft de Wet computercriminaliteit een duidelijke 'heroverwegende' werking die nog wordt versterkt door de arrestatie van een 'hacker' op 18 maart 1993 op grond van deze wet. Het verloop van deze zaak zal mede bepalen in hoeverre hier sprake is van een blijvende werking. Het eerder aangehaalde onderzoek leidde tot het inzicht dat de aandacht van de BVD voor de activiteiten van 'hackers' vooral gericht zal moeten zijn op het verstrekken van beveiligingsadviezen aan de beheerders van kwetsbare systemen.

In 1993 heeft de BVD ook deelgenomen aan diverse vormen van overleg rond informatie-beveiliging. In het kader van het zgn. Vierlanden overleg (tussen het Verenigd Koninkrijk, Frankrijk, Duitsland en Nederland) werkte de BVD vruchtbaar samen met het Nationaal Bureau Verbindingsbeveiliging (NBV). Dit betrof enerzijds aanpassing van het 'Information Technology Security Evaluation Manual' (ITSEM), anderzijds het opstellen van een overeenkomst die de wederzijdse erkenning certificaten regelt, die in de vier landen worden afgegeven. Ook nam de BVD deel aan de werkgroep Evaluatie en Certificatie van de Interdepartementale Commissie Informatie Beveiliging (ICIB). Het doel van deze werkgroep is de mogelijkheden te onderzoeken van evaluatie en certificatie van beveiligingsvoorzieningen voor informatietechnologie in ons land.

Tenslotte participeerde de BVD in de overleggroep 'Computer-criminaliteit' van het Nationaal Platform Criminaliteitsbeheersing.

3 Veiligheidszorg op de afzonderlijke taakvelden

20

3.1 De aantasting van grondrechten

De BVD richt zich bij het beschermen van de democratische rechtsorde onder meer op de vrije uitoefening van grondrechten door ingezetenen van Nederland. Dat betekent dat tijdig moet worden gewaarschuwd voor ideologieën en activiteiten die afbreuk (kunnen) doen aan de veiligheid, participatie of integratie van groepen in de samenleving. Hiervoor is reeds ingegaan op de veiligheidszorg die dat met zich meebrengt voor allochtonen. In de volgende paragrafen staan de (mogelijke) aantastingen centraal. Grondrechtsschendingen in de vorm van intimidatie of afpersing komen ook aan de orde onder 3.2 Gewelddadige beïnvloeding.

3.1.1 *Extreem-rechts*

Het aantal uitingen van afkeer jegens allochtonen lag eind 1992 lager dan in de eerste maanden van dat jaar. In 1993 was echter sprake van een stijging, met name in het vierde kwartaal. Daarbij dient te worden aangetekend dat accurate cijfers niet voorhanden zijn. Ook kan niet altijd ondubbelzinnig onderscheid worden gemaakt tussen incidenten waarbij vreemdelingenhaat op de achtergrond meespeelt, en ander-soortige waarbij allochtonen zijn betrokken.

Net als in 1992 waren deze incidenten in 1993 overwegend niet politiek geïnspireerd of georganiseerd, maar stoelden zij vooral op onsamenvangende, sterk individueel bepaalde motieven. Vaak ook handelden daders onder invloed van soortgelijke gebeurtenissen elders in het land of in het buitenland en leken zij alleen uit op dubieuze publiciteit. Ook al zijn zulke motieven of bijvoorbeeld dronkenschap de drijfveren achter intimidatie-acties, het dreigend effect dat ervan uitgaat op de meestal nog niet volledig ingeburgerde vreemdeling is er niet minder om. De BVD zal dergelijke acties zonder onderscheid blijven onderzoeken op: de achterliggende motieven, het draagvlak, de mate van organisatie en gevolgde werkwijzen. De nauwe samenwerking met politie, justitie en bestuurlijke autoriteiten bij het bestrijden van rechtsextremisme wordt onverminderd voortgezet.

Mede op grond van de instroom van asielzoekers houdt de BVD er in 1994 rekening mee dat buitenlandse ingezetenen met uitingen van geweld geconfronteerd zullen blijven. Ook opinie-onderzoeken wijzen uit dat autochtonen in het algemeen een negatiever beeld hebben ontwikkeld over allochtonen. Dit kan betekenen dat gelijktijdig met de tolerantie ook het voorbehoud tegen geweldpleging aan het afbrokkelen is.

De regelmatige peilingen ten aanzien van de verwachte verkiezingsresultaten, die tot ultimo 1993 onveranderlijk en unaniem op winst voor de extreem-rechtse partijen uitkwamen, vormen voor het politiek activisme – ook wel aangeduid als De Beweging – al enige tijd aanleiding om tegen deze partijen te ageren. Er is sprake van een toenemende bereidheid tot het gebruik hierbij van ongeoorloofde middelen. Gewelddadige confrontaties tussen linksradicale elementen en extreem-rechtse activisten konden vooralsnog worden voorkomen, maar in de nabije toekomst zijn zij niet uitgesloten.

Leden van de Centrum Democraten (CD) gingen tot nog toe een krachtmeting uit de weg, ook wanneer het hen onmogelijk werd gemaakt in besloten kring te vergaderen. (Bestuurs)leden en aanhangers van de Centrum Partij '86 (CP'86), die gewelddadiger zijn, lokten daarentegen conflicten uit.

In opdracht van het ministerie van Binnenlandse Zaken verrichte het Leids Instituut voor Sociaal Wetenschappelijk Onderzoek (LISWO) van de Rijksuniversiteit Leiden onderzoek naar extreem-rechts, in het bijzonder naar de relatie met geweld en naar de electorale aanhang.⁴

3.1.2 *Radicale islamitische organisaties*

De BVD bestudeerde in 1993 een aantal radicale islamitische organisaties. Daarvan maakte de Teblig-beweging een moeilijk jaar door. In Duitsland, waar deze organisatie haar hoofdkwartier heeft, hebben de autoriteiten diverse maatregelen genomen die de politieke activiteiten van de geestelijk leider van de beweging en van zijn volgelingen in ernstige mate belemmeren. Daarnaast dreigt voor de leider nog altijd uitlevering aan Turkije.

Andere radicale islamitische organisaties, groeperingen en splintergroepjes toonden het afgelopen jaar een groot medeleven met de problemen van geloofsgenoten in enkele brandhaarden in de

⁴ Het rapport van dit onderzoek is tijdens het opstellen van dit jaarverslag gepubliceerd. Frank J. Buijs en Jaap van Donselaar, 'Extreem-rechts: aanhang, geweld en ondezoek', LISWO, Leiden 1994.

21

wereld. Vooral het lot van de islamieten in Bosnië en dat van de aanhangers van het Islamitisch Heils Front (FIS) in Algerije waren aanleiding tot sympathiebetuigingen en financiële inzamelingsacties. Voorzover bekend bleef het echter bij verbale en geldelijke steunbetuigingen en is – althans vanuit Nederland – geen actieve bijdrage geleverd in de vorm van wapentuig of manschappen.

3.1.3 Marokko

In de zomer van 1992 bereikte de BVD een klacht over de Unie van Marokkaanse Moslimorganisaties in Nederland (UMMON). De UMMON zou nauw samenwerken met de Marokkaanse overheid, en er zou sprake zijn van pressie op en intimidatie van Marokkanen in Nederland door de UMMON en door medewerkers van het Marokkaanse consulaat in Amsterdam.

In 1993 heeft de BVD een onderzoek ingesteld naar deze beschuldigingen. Zij kwamen ten dele voort uit klachten over intimidatie en aanhoudingen van in Nederland wonende Marokkanen bij bezoeken aan hun moederland. Daarnaast heeft de BVD soortgelijke klachten aan het adres van andere Marokkaanse organisaties en overheidsdienaren onderzocht. De onderzochte klachten vanuit de Marokkaanse gemeenschap in Nederland over inmenging door de Marokkaanse overheid zijn voor een belangrijk deel serieus gebleken. Het is dan ook zaak dat de Nederlandse overheid – en de BVD – alert blijven op onregelmatigheden.

De aantijgingen tegen UMMON als organisatie kunnen niet worden bewezen. Wel zal door de BVD nadere aandacht worden besteed aan personen binnen en buiten deze organisatie die zich mogelijk aan onoirbare praktijken schuldig maken.

Van regerings- en ambtelijke zijde werd in het kader van de reguliere contacten met Marokkaanse autoriteiten reeds aandacht besteed aan de onrust en de integratieproblemen binnen de Marokkaanse gemeenschap. De Nederlandse overheid heeft in deze contacten de noodzaak benadrukt dat deze bevolkingsgroep ongestoord de gelegenheid moet hebben om te integreren. De gesprekken hierover zullen worden voortgezet.

Overigens heeft de Marokkaanse ambassadeur zijn hier verblijvende landgenoten bij de gemeenteraadsverkiezingen voor het eerst opgeroepen om gebruik te maken van hun kiesrecht. Er is goede hoop dat deze gunstige ontwikkeling in de houding van de Marokkaanse overheid ten aanzien van de integratie van de Marokkaanse gemeenschap hier te lande zich voortzet.

3.2 Gewelddadige beïnvloeding

3.2.1 Terrorisme

– Palestijns terrorisme

Het jaar 1993 stond, voor wat betreft de Palestijnse kwestie, in het teken van de doorbraak in de vredesonderhandelingen tussen Israël en de PLO. Deze ontwikkeling beïnvloedde met name de terroristische dreiging. Palestijnse tegenstanders van het akkoord bevinden zich zowel binnen als buiten de PLO; zelfs binnen Arafats eigen Fatah-beweging bestaat oppositie. Hiernaast hebben Iran, Libië en Irak zich uitgesproken tegen de overeenkomst, terwijl Syrië een enigszins ambivalente houding heeft aangenomen. Vooralsnog heeft deze dreiging zijn weerslag slechts in Israël en de bezette gebieden gehad. Het is evenwel niet denkbeeldig dat gewelddadigheden zich zullen uitbreiden naar het Westen. Het is van belang dat inlichtingen- en veiligheidsdiensten zich van die mogelijkheid rekenschap geven en op de hoogte blijven van de sentimenten die spelen in de kringen die zich het meest bij de tegenstellingen in het Midden-Oosten betrokken voelen.

De BVD verzamelde informatie omtrent de mogelijke aanwezigheid in ons land van leden van Palestijnse terroristische organisaties en hun activiteiten. Op grond van deze informatie en van gegevens afkomstig van buitenlandse zusterdiensten zijn risico-analyses regelmatig geactualiseerd. Verder adviseerde de BVD over beveiligingsmaatregelen ten aanzien van onder meer Joodse/Israëlische, Westerse en Palestijnse objecten die doelwit van gewelddadige acties kunnen zijn.

Het oordeel van de in Nederland woonachtige Palestijnen over de ontwikkelingen in het vredesproces is weliswaar niet eensluidend, maar is over het algemeen 'gematigd positief' te noemen.

– Libisch, Syrisch en Irakees terrorisme

Evenals in 1992 kenmerkte de situatie in 1993 rondom Libië zich door de sanctiemaatregelen van de Verenigde Naties tegen dit land naar aanleiding van de vliegtuigaanslagen boven Lockerbie (1988) en Niger (1989). Ondanks de extra druk door het aanscherpen van de embargomaatregelen heeft het land niet toegegeven aan de eis om de twee van de Lockerbie-aanslag verdachte Libiërs uit te leveren aan de Verenigde Staten of het Verenigd Koninkrijk.

In het verslagjaar hebben geen door Libië geïnitieerde activiteiten van terroristische aard plaatsgevonden. De aandacht van de BVD ging uit naar de aanwezigheid van Libiërs in ons land die ervan verdacht worden deel uit te maken van netwerken die het terrorisme kunnen ondersteunen.

De Libische regering reageerde afwijzend op de akkoorden tussen Israël en de PLO. Dit kan leiden tot Libische steun aan terroristische groeperingen die zich tegen het verdrag hebben uitgesproken. Het verleden heeft meermalen aangetoond dat de machthebbers in Tripoli niet terugdeinzen voor het bieden van vitale logistieke hulp bij geweld dat spoort met de Libische politiek.

In 1993 heeft de BVD geen terroristische activiteiten geconstateerd van de zijde van Syrië en Irak. Niettemin blijft de BVD attent op de aanwezigheid van Syriërs en Irakezen in ons land die dit soort activiteiten kunnen ontplooiën of hieraan steun kunnen verlenen.

- Devrimci Sol (Dev Sol, Revolutionair Links)
Aangezien de extreem-linkse organisatie Dev Sol momenteel in een interne machtsstrijd is verwickeld, zijn haar activiteiten in 1993 in omvang afgenomen. Begin van dit jaar openbaarde zich namelijk een felle oppositie tegen de leiding van de organisatie. Het gevolg hiervan was, dat een deel van de aanhang zich van Dev Sol afsplitste. De onderlinge strijd ging grotendeels aan Nederland voorbij omdat de aanhang hier te lande voornamelijk bestaat uit volgelingen van de oorspronkelijke leiding van de organisatie. In Turkije en in een aantal ons omringende landen vormde de splitsing aanleiding tot verharding en geweld tussen beide kampen. Hierbij vielen verschillende doden en gewonden. Als gevolg van het conflict was de organisatie, zowel in Turkije als in Europa, minder slagvaardig dan voorheen.

Dev Sol kent in Nederland een kleine, maar fanatieke aanhang. Ook in 1993 maakte de organisatie zich schuldig aan afpersing en intimidatie bij de financiële campagne.

- Partiya Karkeren Kurdistan (PKK, Koerdische Arbeiderspartij)
Eind 1992 hield de PKK verkiezingen voor een Koerdisch parlement. In 1993 hebben de in Europa gekozen leden weinig activiteiten ontplooid. Meer nadruk kregen de inzet van de Democratische Partij (DEP) die vertegenwoordigd is in het Turkse parlement, en de samenwerking met andere Koerdische en Turks-linkse organisaties. Deze samenwerking is in juni 1993 geformaliseerd door de oprichting van een Koerdisch Front en de Revolutionaire Verenigde Democratische Linkse Krachten. Beide organisaties worden gedomineerd door de PKK en zijn zowel in Turkije als in Europa actief.

In maart kondigde de PKK onverwacht eenzijdig een wapenstilstand af. Deze wapenstilstand werd in mei abrupt beëindigd door een aanval van de PKK op een bus met militairen, waarbij dertig doden vielen. Na dit incident laaide de strijd weer op. In Europa reageerde de PKK op 24 juni en 4 november op acties van het Turkse leger met het gelijktijdig bezetten, vernielen en in brand steken van Turkse objecten in diverse Europese steden. Ook werden enkele personen gegijzeld die zich bevonden in de Turkse vertegenwoordigingen. Aan Nederland gingen de actiegolven vrijwel voorbij. Er vond slechts een vreedzame demonstratie plaats bij het Vredespaleis in Den Haag.

Nadat de PKK al sinds juli personen van diverse nationaliteiten gegijzeld had, werd op 14 oktober 1993 een Nederlander in Oost-Turkije in gijzeling genomen. Na een maand werd hij vrijgelaten. Met de aanslagen en gijzelingen wil de PKK de Turkse toeristen-industrie schade toebrengen. De organisatie beschouwt de inkomsten uit toerisme als een belangrijke financieringsbron voor het geweld van het Turkse leger tegen de Koerden. Met de acties wil de PKK bovendien de aandacht van Westerse landen vestigen op de Koerdische strijd.

Ook in 1993 ging de financiële campagne gepaard met intimidatie en soms met afpersing. Het streefbedrag voor Nederland was net als in 1992 ca. 4,5 miljoen gulden. De feitelijke opbrengst bedroeg evenwel minder dan 2 miljoen gulden, waarmee het resultaat weer terugzakte tot het niveau van 1991. Die teruggang staat zeker voor een deel in verband met de toegenomen negatieve publiciteit rond deze vorm van fondsenwerving, de gesignaleerde groeiende weerbaarheid ertegen onder Koerdische migranten en effectief politie-optreden.

In november 1993 hebben de Duitse autoriteiten de PKK tot verboden organisatie verklaard en hebben de Franse autoriteiten Koerdische organisaties verwant aan de PKK verboden. De reactie van de PKK is vooralsnog gematigd. Ten eerste omdat ondanks de verboden de PKK tot nu toe voldoende mogelijkheden heeft om te blijven functioneren. Ten tweede omdat, juist nu door die verboden, de PKK steun ontvangt van autochtone groeperingen. Nederland heeft het voorbeeld van Duitsland en Frankrijk niet gevolgd.

- De Turkse Kommunistische Partij/Marxisten-Leninisten (TKP/ML)
In 1992 hield de BVD er rekening mee dat de TKP/ML in staat zou kunnen zijn om na jaren van afsplitsingen de krachten weer enigszins te bundelen.

In 1993 is echter de aanhang nog meer geslonken en zijn de activiteiten verder afgenomen. Daarom was ook nauwelijks sprake van een financiële campagne.

In Turkije betwisten TKP/ML en PKK elkaar hun actiegebieden en daardoor groeit de tegenstelling tussen beide organisaties. De BVD verwacht hiervan geen repercussies voor Nederland. De TKP/ML heeft in Nederland te veel aan omvang en betekenis ingeboet en in 1994 valt geen opleving te verwachten.

– Extremistische Sikhorganisaties

In 1993 is de omvang van het Sikh-extremisme in Nederland geïnventariseerd. De aandacht van de BVD ging ondermeer uit naar de extremistische organisatie International Dusst Sodh Commando Force (IDSCF), die in voorgaande jaren verantwoordelijk was voor enkele moordaanslagen in Europa. In 1993 zijn echter geen noemenswaardige activiteiten van het IDSCF geconstateerd.

De overige extremistische organisaties zijn beperkt in aantal en omvang. Hun ongeoorloofde activiteiten zijn voornamelijk crimineel van karakter (paspoortvervalsingen, mensensmokkel, openbare-ordeverstoringen) en vormden niet direct een bedreiging die om inspanningen van de BVD vroeg.

– Mudjahedeën E Khalq (MEK)

De Mudjahedeën E Khalq, een linkse groepering die vanuit Irak oppositie voert tegen het Iraanse regime, heeft zich in 1993 in Nederland hoofdzakelijk beziggehouden met propaganda-activiteiten. De groepering kent niettemin een strikte commando-structuur en bedient zich niet altijd van legale middelen. De MEK moet nog steeds in staat geacht worden snel en eventueel gewelddadig te reageren op ontwikkelingen in Iran en Irak. Of zij hiertoe in de nabije toekomst ook daadwerkelijk zal overgaan, hangt grotendeels af van deze ontwikkelingen. Daarnaast is ook de houding van de diverse Westeuropese regeringen van invloed op de koers van de MEK.

– IRA

Nederland bleef in 1993 verschoond van gewelddadige acties van de IRA, omdat deze zich vooral heeft toegelegd op het ondermijnen van de Britse economie door het opblazen van banken, winkels en infrastructuur in het Verenigd Koninkrijk. De aandacht van de BVD richtte zich vooral op het in een zo vroeg mogelijk stadium onderkennen van voorgenomen terroristische activiteiten op of vanaf Nederlands grondgebied, of de voorbereidingen daartoe.

Gedurende de verslagperiode heeft de BVD een aantal dreigings- en risico-analyses uitgebracht. Tevens is medewerking verleend aan onderzoeken en operationele activiteiten van buitenlandse zusterdiensten, met het doel mogelijke aanslagen te voorkomen.

– IPLO (Irish People's Liberation Organisation)

Aan het eind van 1992 heeft de IRA de IPLO gedwongen zich op te heffen. Hiermee kwam een eind aan deze – in naam politieke – maar in feite criminele organisatie.

– ETA (Euskadi Ta Askatasuna – Vrijheid voor het Baskische Thuisland)

De Baskische afscheidingsbeweging ETA was aan het eind van 1992 verworpen tot een kleine, zwakke en berooide groepering. In de loop van 1993 bleek men weer in staat enkele aanslagen uit te voeren tegen militair- en politiepersoneel. Ook werden er lichte aanslagen uitgevoerd tegen de toeristenindustrie. Er zijn echter geen aanwijzingen die duiden op een concrete ETA-dreiging tegen Spaanse doelen in Nederland.

3.2.2 *Politiek gewelddadig activisme*

De politiek-activistische beweging, een conglomeraat van enkele honderden anti-autoritaire, radicaal-linkse personen, legde ook in 1993 een geringe actiebereidheid aan de dag. Slechts op 8 mei in Den Haag slaagden enige tientallen militante activisten – verenigd in een zogenaamd 'autonoom blok' – erin een vreedzame demonstratie van studenten en jongeren te doen omslaan in uitingen van grof geweld. 'Autonomen' als groep, als organisatie, bestaan overigens niet. Het gaat om radicaal-linkse, militante individuen die zich bij gelegenheid – bijvoorbeeld een landelijke manifestatie – ter plekke aaneensluiten. Overige actiegroepen, zoals anti-militaristen, hebben zich in 1993 niet of nauwelijks gemanifesteerd. Voor 1994 wordt een verdere teruggang van activiteiten van de Beweging aannemelijk geacht.

Anti-fascisten zijn er in 1993 in geslaagd een zekere landelijke structuur aan te brengen in de talloze plaatselijke 'autonome' groepen: de Anti Fascistische Actie (AFA). In haar beginselprogramma zegt men 'geweldloos doch weerbaar' te zijn. In de herfst van 1993 startte een landelijke campagne om – vooral door voorlichting – de voorspelde verkiezingswinst van CD en CP'86 te minimaliseren. De BVD zal zijn activiteiten in 1994 onder meer richten op het onderkennen van dreigende confrontaties tussen ultra-links en extreem-rechts.

De veronderstelling dat de gewelddadige actiegroep RARA een nieuwe aanslag voorbereide tegen het asiel- en vluchtelingenbeleid van de Nederlandse regering is inderdaad bewaarheid geworden: op 1 juli 1993 is de Dienst Inspectie Arbeidsverhoudingen van het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, getroffen door een bomaanslag. De door RARA uitgebrachte verklaringen waren een herhaling van en voortborduren op thema's die bij vorige claims – vooral die van 13 november 1991 – een rol speelden. De aangekondigde nieuwe actie zal mogelijk wederom gericht zijn tegen een doel, dat hoe dan ook gelieerd kan worden aan het vigerende asiel- en vluchtelingenbeleid.

De aandacht van de BVD blijft ook in 1994 geconcentreerd op de activiteiten van RARA.

3.3 Heimelijke beïnvloeding

Extreem-links

De BVD schonk beperkt aandacht aan de Nieuwe Communistische Partij Nederland (NCPN) en aan de trotskistische Socialistische Arbeiderspartij (SAP). Deze organisaties blijken het proces van politiek/ideologische- en organisatorische heroriëntatie nog niet te hebben afgerond. Zij hebben de aandacht van de BVD omdat zij het primaat van de politieke besluitvorming door middel van vertegenwoordigende democratie, uiteindelijk ondergeschikt achten aan buitenparlementaire machtsvorming.

3.4 Proliferatie van massavernietigingswapens

De Nederlandse overheid acht proliferatie van massavernietigingswapens en overbrengingsmiddelen een bedreiging voor de veiligheid van de staat en zijn bondgenoten alsmede een aantasting van de internationale rechtsorde. Het tegengaan van de verspreiding van deze wapens behoort derhalve tot de uitgangspunten op het terrein van de buitenlandse politiek en het exportbeleid. De BVD werkt op het gebied van non-proliferatie samen met de op dit terrein beleidsbepalende departementen. Dat zijn de ministeries van Economische Zaken en van Buitenlandse Zaken. De BVD is vertegenwoordigd in verschillende vormen van interdepartementaal overleg op dit terrein. De inspanning van de BVD richt zich op het zichtbaar maken van dubieuze afnemers in risico-landen en het onderkennen van versluierde pogingen vanuit deze landen om aankopen te doen en/of kennis te verwerven voor de ontwikkeling en productie van nucleaire, biologische en chemische (NBC-) wapens en raketten. In voorkomende gevallen attendeert de

BVD de beleidsbepalende instanties op leemten in de bestaande regelgeving.

De geïndustrialiseerde landen hebben uit hoofde van verschillende samenwerkingsverbanden – NSG (Nuclear Suppliers Group), MTCR (Missile Technology Control Regime) en AG (Australische Groep) – essentieel geachte apparatuur en grondstoffen onder exportcontrole staan. Verschillende landen in Azië en het Midden-Oosten zetten echter hun pogingen voort om in het bezit te komen van massavernietigingswapens en/of raketten. Ook Nederlandse producenten en handelaren worden in dit verband nog immer benaderd.

De signalen worden sterker dat enkele risico-staten zullen proberen belangrijke apparatuur en grondstoffen zelf te produceren. Om dit te bereiken heeft men vanuit het buitenland machines, onderdelen en chemicaliën nodig die veel algemener van aard zijn dan de typische sleutelcomponenten en die daardoor niet onder de internationale afspraken voor exportcontroles vallen. Sommige landen proberen uitvoer van deze handelwaren naar bepaalde afnemers in risico-landen tegen te gaan door een zogenaamde 'catch all'-clausule in een of andere vorm in de exportregels op te nemen. Een dergelijke clausule maakt het mogelijk niet op een exportcontrolelijst staande goederen bij export aan een vergunningplicht te onderwerpen. Deze regeling gaat dus verder dan het normale stelsel van exportvergunningen in Nederland, waarbij slechts bepaalde, strategische- of dual-use goederen vergunningplichtig zijn. Over een dergelijke 'catch-all'-clausule in de Nederlandse wetgeving heeft een interdepartementale werkgroep inmiddels een voorstel geformuleerd.

Om zelfvoorzienend te kunnen worden in hun bewapeningsprogramma's, hebben de betrokken staten eveneens kennis nodig. Hiertoe worden bijvoorbeeld post-graduate studenten naar geïndustrialiseerde landen gestuurd, en wordt geprobeerd samenwerking tussen universiteiten en onderzoekslaboratoria van de grond te krijgen. Deze vormen van kennisoverdracht ondervinden geen hinder van multilaterale exportregimes. De problematiek van de zgn. immateriële technologie-overdracht is in een interdepartementale werkgroep grondig bestudeerd. De uitkomsten van deze studie zijn in de vorm van een notitie in april 1994 de Tweede Kamer toegezonden. Tenslotte wordt het steeds duidelijker dat risico-staten in toenemende mate van elkaar goederen en stoffen kunnen betrekken die zij nodig hebben voor hun NBC-wapens en overbrengingsmiddelen. Deze ontwikkeling kan slechts met politieke middelen worden tegengegaan.

Waar nodig brengt de BVD individuele bedrijven en instellingen in Nederland op de hoogte van de werkelijke achtergrond van handelspartners in verdachte landen: in gevallen waarin de te leveren goederen niet onder exportcontrole staan, wordt dit duidelijk aangegeven. In andere gevallen adviseert de BVD gesprekspartners om contact op te nemen met het ministerie van Economische Zaken. Het bedrijfsleven blijkt over het algemeen ontvankelijk voor de waarschuwingen van de BVD.

De samenwerking met de Militaire Inlichtingendienst (MID) op proliferatieterrain krijgt steeds beter vorm, met name waar het de kennis betreft over projecten voor massavernietigingswapens en overbrengingsmiddelen in risico-landen. Tussen de BVD en de Economische Controle Dienst (ECD) bestaan goede werkafspraken. Een van de uitgangspunten daarbij is dat de ECD als opsporingsinstantie verantwoordelijk is voor het benaderen van bedrijven die worden verdacht van het overtreden van de exportregels. De BVD verricht verkennend onderzoek .

Internationale samenwerking

De strijd tegen proliferatie is een typisch voorbeeld van een probleem dat alleen in internationaal verband met kans op succes kan worden aangepakt. Nederland levert bijdragen aan overleg in het kader van multilaterale samenwerkingsverbanden op het terrein van exportcontrole (NSG, MTCR en AG). De BVD is betrokken bij de voorbereidingen hiervan en neemt deel aan het inlichtingenoverleg van de AG en het MTCR.

De BVD nam ook in 1993 deel aan activiteiten in het kader van VEREX⁵, een internationale ad-hoc groep van regeringsexperts die tot taak had te bestuderen in hoeverre een verificatieregime kan worden ontwikkeld ten behoeve van de conventie inzake Biologische Wapens. VEREX heeft inmiddels een eindrapport uitgebracht aan de lidstaten waarin wordt voorgesteld een buitengewone conferentie van de verdragspartijen bijeen te roepen. Deze conferentie vindt plaats in september 1994 te Genève.

Ook in 1993 stelde de BVD aan het ministerie van Buitenlandse Zaken informatie ter beschikking ten behoeve van UNSCOM (United Nations Special Commission), de VN-commissie die toezicht houdt op de naleving van de resoluties inzake Irak met betrekking tot de ontmanteling van het Iraakse potentieel van NBC-wapens en raketten.

⁵ Voluit: Adhoc group of governmental experts to identify and examine potential verification measures, from a scientific and technical standpoint, of the BW-treaty (Biological-Weapons).

De BVD bespreekt in toenemende mate met zusterdiensten hoe proliferatie moet worden tegengegaan. Verschillende bevriende veiligheidsdiensten hebben op dit terrein inmiddels ook een taak gekregen.

Libië

Enkele jaren geleden werd duidelijk dat Libië in de omgeving van Rabta een fabriek voor chemische wapens had gebouwd. De huidige status van deze produktiefaciliteit is onduidelijk. Aanwijzingen dat inmiddels elders in Libië een nieuwe fabriek in aanbouw is, nemen nog steeds toe. Bovendien duidt veel erop dat Libië poogt zelf raketten te bouwen.

Het wetenschappelijk en technisch niveau in Libië is laag. Bovendien stelt de industriële infrastructuur nog steeds weinig voor. Het land is daarom voor alle benodigdheden voor de produktie van (massavernietigings)wapens aangewezen op het buitenland. In het jaaroverzicht 1992 is aangegeven dat de Libische verwervingsactiviteiten niet aan Nederland voorbijgaan. De BVD heeft in 1993 hieraan bijzondere aandacht besteed.

Gesprekken met bedrijven hebben uitgewezen dat enkele Nederlandse ondernemingen in het verleden zaken hebben gedaan met bedrijven en instanties die betrokken zijn bij het Libische raketprogramma. Daarbij ging het overigens om goederen die niet onder exportcontrole staan. In verschillende zaken waren de Nederlanders door de Libiërs om de tuin geleid voor wat betreft de eindbestemming.

Pakistan

Dat Pakistan inmiddels beschikt over de mogelijkheid om op korte termijn een kernwapen inzetbaar te hebben, wordt internationaal niet meer betwijfeld.

Om dit nucleaire wapen adequaat te kunnen inzetten zal Pakistan er wel een modern raketsysteem voor moeten verwerven. De aankoop van Chinese M11-raketten, al dan niet in onderdelen, moet tegen deze achtergrond worden gezien. Bovendien wordt het steeds duidelijker dat in Pakistan zelf ook wordt gewerkt aan het ontwikkelen van raketten en daarvoor bestemde onderdelen.

Voor complexere non-conventionele wapens en overbrengingsmiddelen moet Pakistan nog steeds kennis en goederen betrekken uit de geïndustrialiseerde landen. Het land maakt hiervoor gebruik van verschillende netwerken van bevriende zakenrelaties over de gehele wereld. Ook in Nederland vinden in dit verband activiteiten plaats, zij het op kleine schaal. De BVD houdt daarom nadrukkelijk de vinger aan de pols.

Pakistan lijkt ook bezig met het uitbouwen van technologische infrastructuur. In dit verband verdient de opening in oktober van het 'Ghulam Ishaq Khan Institute of Engineering Science and Technology' (GIK) aandacht. Deze technische hogeschool zal onderwijs en onderzoek gaan verzorgen op een breed terrein. In de aanloopfase hebben ook wetenschappers uit West-Europa adviezen verstrekt.

Overige landen

Het afgelopen jaar is gericht aandacht geschonken aan eventuele verwervingsactiviteiten vanuit Irak. In dit kader zijn verschillende bedrijven bezocht. In geen van de gevallen bleek sprake te zijn van aankoopogingen op proliferatieterrein.

Bij gelegenheden heeft de BVD dubieuze aankopen vanuit Syrië onderzocht. Vastgesteld is dat verdachte instellingen uit dat land goederen hebben besteld die niet onder uitvoercontrole staan.

Bijzondere metalen

Een probleem dat de laatste tijd steeds meer aandacht vraagt, is de handel in zgn. bijzondere metalen. Het gaat om goederen die afkomstig (heten te) zijn uit het Gemenebest van Onafhankelijke Staten (GOS) en waarvan gezegd wordt dat zij op nucleair terrein toepasbaar zijn. Op de zwarte markt opererende tussenhandelaren wordt voorgespiegeld dat zij met de handel in deze materialen grote winsten kunnen maken. In veel gevallen gaat het om stoffen die niet onder exportcontrole staan. Er duiken evenwel steeds weer verhalen op dat ook uranium en plutonium wordt aangeboden.

Om zicht te krijgen op hetgeen op dit terrein omgaat en om in voorkomende gevallen gecoördineerd optreden mogelijk te maken, hebben het ministerie van VROM (Toezicht Straling), de Economische Controledienst (ECD) en de BVD gezamenlijk een 'Meldpunt Handel Bijzondere Metalen' opgericht. In 1993 zijn hier 80 meldingen binnengekomen, waarvan 63 betrekking hadden op mogelijke transacties rond stoffen waarvan gezegd werd dat deze bijzondere toepassingen hadden. In 15 gevallen werd verteld dat uranium was aangeboden: in geen van deze zaken bleek dit te kloppen. Zeven keer was sprake van handel in plutonium: ook in deze gevallen wees onderzoek uit dat de meldingen op verzinsels berustten. Voor het overige betroffen de zaken aanbiedingen van materialen als osmium, scandium en cesium die geen radio-actieve straling veroorzaken en geen toepassingen kennen in de sfeer van massavernietigingswapens.

3.5 Interventies

Onder interventies wordt verstaan: de sturing vanuit Nederland van activiteiten die gericht zijn tegen de legitieme belangen van andere staten en die de integriteit en geloofwaardigheid van Nederland als soevereine staat aantasten, met name in relatie tot zijn verantwoordelijkheden tegenover andere staten. De activiteiten van de Turks-Koerdische Arbeiderspartij PKK in Nederland staan duidelijk in het teken van interventie voor zover zij bijdragen aan de guerrillastrijd tegen de Turkse overheid. (Vanwege het soms gewelddadige aspect zijn zij aan de orde gesteld onder 3.2 'Gewelddadige beïnvloeding'.)

3.5.1 Filippijns verzet

Al in 1992 stelde de BVD vast dat vanuit Nederland leiding werd gegeven aan het gewapend verzet op de Filippijnen door de militaire arm (New People's Army, NPA) van de Filippijnse Communistische Partij (CPP). De mede-oprichter en eerste voorzitter van de CPP verblijft in Nederland en is ook de huidige voorzitter en leider van de CPP.

De CPP is een marxistisch-leninistische partij, die de klassieke guerrilla-strategie volgt van Mao Zedong. In een dergelijke partij verloopt de besluitvorming volgens democratisch-centralistische regels. Dat betekent ondermeer dat de partijleider volledig verantwoordelijk moet worden geacht voor de activiteiten van de CPP. De militaire arm van de CPP, het NPA, is onderschikt aan het Centraal Comité van de CPP en derhalve aan zijn partijleider. Het NPA is verantwoordelijk voor een groot aantal terreurdaden op de Filippijnen.

Daarnaast is geconstateerd dat de CPP/NPA contacten onderhoudt met terroristische organisaties over de gehele wereld. De starre houding van de CPP-voorzitter jegens de Filippijnse regering bemoeilijkt ook het door president Fidel Ramos in 1992 in gang gezette vredesproces tussen de regering en de diverse gewapende verzetsgroepen in de Filippijnen.

Binnen de CPP verzet zich echter een beweging tegen de onverzoenlijkheid van de partijleider. Deze interne verdeeldheid leidt tot afsplitsing van diverse facties, waarvan een aantal wellicht meer bereid is tot vredesonderhandelingen met de regering-Ramos. De BVD heeft in de loop van 1993 herhaalde malen advies verstrekt over de activiteiten van de CPP (c.q. de in ons land actieve factie) en zal dat ook in de toekomst, waar nodig, blijven doen.

3.5.2 Voormalig Joegoslavië

Net als in het voorgaande jaar schonk de BVD aandacht aan de

gebeurtenissen in het voormalige Joegoslavië in samenhang met de gevolgen daarvan voor Nederland.

Separatisme-conferentie

In april 1993 vond op initiatief van de BVD een 'Separatisme-conferentie' plaats op ministerieel niveau over de activiteiten van buitenlandse afscheidingsbewegingen in Nederland. Organisaties uit ex-Joegoslavië en Joegoslavische politieke criminaliteit kwamen daarbij uitvoerig ter sprake. De aanbevelingen van deze conferentie op het gebied van de Joegoslaven bepleitten een intensievere samenwerking tussen de BVD, de ministeries van WVC, Justitie, Defensie en de politiekorpsen in de 25 regio's en het Korps Landelijke Politie Diensten.

Politiek gerelateerde criminaliteit

De BVD gaat na in hoeverre politiek gerelateerde criminaliteit onder ex-Joegoslaven gericht is op het ondersteunen van de oorlogsinspanning van staten en milities in de Balkan. De aandacht richt zich met name op misdaadgroepen in Nederland die gelieerd zijn aan privé-milities in het voormalige Joegoslavië zoals de Servische Arkan-Tijgers of de Witte Adelaars van Jovic. De BVD besteedt ook aandacht aan de aanwijzingen dat deze para-militaire groepen gemanipuleerd worden door de Servische president Milosevic voor eigen politieke doeleinden. Bij het onderzoek naar politiek gemotiveerde criminaliteit zoekt de BVD nauwe aansluiting bij het werk dat de politie en DCRI op dit gebied verrichten.

Bosnische moslims

Ondanks permanente en intensieve internationale bemiddelingspogingen kon tot nu toe geen vredesregeling of zelfs maar een duurzaam staakt-het-vuren worden bereikt. Bosnië-Herzegovina is daardoor de facto verdeeld in gebieden die beheerst worden door de Serviërs (ca. 70 %), de Moslims (ca. 20 %) en de Kroaten (ca. 10 %). De Bosnische Moslims hebben de grootste verliezen geleden. De islamitische wereld heeft zich het lot van de Bosnische geloofsgenoten aangetrokken en biedt ondersteuning door middel van geld, wapens en een onbekend aantal vrijwilligers.

De BVD constateerde dat de SDA, de in Bosnië regerende partij van president Alija Izetbegovic, in ons land actief is in de stichting Merhamet. Merhamet is onderdeel van een internationale islamitische hulporganisatie op humanitair gebied. Tussen hulpgoederen van deze organisatie zijn herhaaldelijk zaken aangetroffen die als niet-humanitair omschreven kunnen worden. Merhamet-Nederland was hier niet rechtstreeks bij betrokken. Een punt van zorg is dat Merhamet-

Nederland relaties onderhoudt met de militante Turkse organisatie Milli Görüs.

Vluchtelingen

Het lot van Bosnië-Herzegovina staat niet op zich. Ook in andere delen van het voormalige Joegoslavië, zoals Macedonië, Kosovo, Vojvodina of Sandzjak, kunnen zich scenario's als in Bosnië voltrekken. Dit heeft tot gevolg dat de opvang van grote stromen vluchtelingen zich steeds verder verplaatst van de regio zelf naar het Westen. In Nederland verblijven reeds asielzoekers uit Macedonië en Kosovo. Vluchtelingen uit Vojvodina en Sandzjak komen hier nauwelijks voor.

Macedoniërs

Vastgesteld is dat de etnisch-nationalistische Macedonische oppositiepartij VMRO-DPMNE⁶ werkt aan de opbouw van een celachtige infrastructuur in Nederland. Elders in Europa is dit ook het geval. De Nederlandse afdeling dient, onder andere, als spreekbuis van die partij en heeft het voornemen de Nederlandse overheid voor te lichten over de ontwikkelingen in Macedonië, Macedoniërs in ons land te controleren en de moederpartij financieel te ondersteunen. Daarnaast zijn er aanwijzingen dat leden van de VMRO-DPMNE betrokken zijn bij het beramen van gewelddadige acties tegen officiële vestigingen van buitenlandse mogendheden in Nederland en elders in Europa.

Ook blijkt, dat in ons land de VMRO-DPMNE contacten in de criminele sfeer niet schuwt.

Kosovo-Albanezen

De aanhoudende Servische onderdrukking van de Albanese meerderheid in Kosovo leidt tot een toenemende spanning in deze Servische provincie en tot radicalisering onder de jongeren. Veel Albanese uit deze regio zoeken hun toevlucht in West-Europa. In Nederland worden de Albanese vluchtelingen uit Kosovo strak geleid door de Nederlandse afdeling van de LDK, de grootste politieke partij onder de etnische Albanese. Deze partij wil zoveel mogelijke steun (ook financieel) geven aan de LDK in Kosovo. Met het oog hierop wordt onder de Albanese uit Kosovo een soort belasting geheven die drie tot tien procent van het inkomen bedraagt.

In asielzoekerscentra in ons land vormen de Kosovo-Albanezen een gesloten groep die zich in toenemende mate op het criminele pad begeeft. Naar buiten toe probeert de LDK deze criminaliteit in te

⁶ Binnenlandse Macedonische Revolutionaire Organisatie - Democratische Partij van Macedonische Nationale Eenheid.

dammen. Er zijn echter aanwijzingen dat de partij financiële ondersteuning uit criminele activiteiten niet afwijst.

Oorlogstribunaal

De BVD is betrokken bij de veiligheidsmaatregelen rond het internationale tribunaal dat oorlogsmisdaden in ex-Joegoslavië onderzoekt. Er wordt rekening mee gehouden dat voor- of tegenstanders van eventuele gedaagden tot terroristische daden over kunnen gaan als het tribunaal verdachten gaat dagvaarden en vervolgen. Enkele Serviërs worden ervan verdacht over de machtsinstrumenten daarvoor te beschikken.

SDB

Bij de Servische minderheid in Nederland is nog geen hervatting van de activiteiten door de geheime dienst SDB waargenomen. Deze dienst placht te opereren vanuit de vertegenwoordiging van de Federale Republiek Joegoslavië in ons land.

3.6 Instandhouding van het maatschappelijk leven

Een aantal instellingen en bedrijven is onmisbaar voor een normale voortgang van het maatschappelijk leven in Nederland. Wanneer dergelijke vitale bedrijven – zoals bijvoorbeeld electriciteits- en gasbedrijven – door extern menselijk ingrijpen uitvallen, heeft dit onmiddellijk gevolgen voor de maatschappij. De BVD brengt bedreigingen tegen deze bedrijven en instellingen in kaart en bevordert bij hen een adequate beveiliging.

Vitale sectoren

Na onderzoek en overleg heeft de BVD in 1993 geconcludeerd dat de criteria die gehanteerd worden om vast te stellen of bepaalde onderdelen van belang zijn voor het instandhouden van het maatschappelijk leven nog steeds bruikbaar zijn. Als vitale onderdelen gelden derhalve:

- onderdelen met een verhoogd risico voor grootschalige rampen waarbij het maatschappelijk leven wordt ontwricht (procesindustrie, kerninstallaties);
- onderdelen die voor langere tijd voorzien in de eerste levensbehoeften van de bevolking (gezondheidszorg, energie-, water- en voedselvoorziening);
- onderdelen die voor het bestuur en het maatschappelijk leven van wezenlijk belang zijn (communicatie, transport, data(processing)systemen, noodzetelvoorzieningen en noodoproepfaciliteiten);

- onderdelen die (in vredetijd) een essentiële functie vervullen voor de paraatheid en geoefendheid van de krijgsmacht.

Bij de drie laatstgenoemde categorieën is eveneens van toepassing dat de genoemde onderdelen niet binnen een acceptabele termijn te vervangen zijn.

De algemene en ruime formulering van deze criteria schept de mogelijkheid om waar nodig in te spelen op maatschappelijke veranderingen. Met het oog op de snelle wijzigingen in de samenleving dient wel frequenter dan in het verleden te worden nagegaan of de lijst van vitale sectoren bijstelling behoeft. Met enkele verantwoordelijke ministeries vindt hierover overleg plaats.

Beveiligingsbevordering

Zoals bekend onderhoudt de BVD reeds jaren met overheidsinstellingen en onderdelen van het bedrijfsleven contacten die gericht zijn op beveiligingsbevordering. Momenteel is de kennis en capaciteit van het overgrote deel van deze instanties en ondernemingen van voldoende niveau om effectief het hoofd te kunnen bieden aan de meeste risico's. Niettemin heeft de BVD in de afgelopen tijd een zogenaamd Security Awareness programma ontwikkeld. Dat programma biedt overheidsinstanties en bedrijven een handreiking bij het ontwikkelen van het beveiligingsbewustzijn binnen de organisatie. In dit kader vonden in 1993 voorlichtingsbijeenkomsten plaats en zijn kalenderposters ontwikkeld en verspreid met als thema informatielekkage en manieren waarop uitlekken kan plaatsvinden.

De BVD is in 1993 ook betrokken bij het project van het nieuwe Nederlandse paspoort. Voordat de definitieve gunning van de productie plaatsvond, heeft de BVD de beveiligingssituatie geïnspecteerd bij de drukkerijen die zich kandidaat hadden gesteld. De producent van het paspoort zal door de BVD nader worden geadviseerd over het beveiligingsregime.

In de verslagperiode zijn ook beveiligingsinspecties gehouden bij bedrijven in de procesindustrie.

Voorts is bijzondere aandacht besteed aan het terugdringen van het aantal vertrouwensfuncties. Met name bij de KPN (vooral PTT Telecom) en de Gasunie zijn goede resultaten geboekt.

De geplande uitbreiding van de luchthaven Schiphol kan de gewenste terugdringing van het aantal vertrouwensfuncties en de daarmee samenhangende veiligheidsonderzoeken negatief beïnvloeden.

Er wordt naar gestreefd door het toepassen van organisatorische en fysieke beveiligingsmaatregelen, het aantal van deze functies zo klein mogelijk te houden. Voorop blijft staan dat het huidige hoge beveiligingsniveau niet mag worden aangetast.

Beveiliging van internationale organisaties

De BVD verleende in 1993 ook medewerking aan de beveiliging van enkele in Nederland gevestigde internationale organisaties. Het Internationaal Gerechtshof in 's-Gravenhage onderging een beveiligingsinspectie, mede met het oog op de aanwezigheid van het VN-tribunaal voor oorlogsmisdaden in voormalig Joegoslavië. Daarnaast is de BVD betrokken bij de organisatie van de beveiliging van de vestiging in de residentie van de Organisation for the Prohibition of Chemical Weapons (OPCW). Begin november deed de Nederlandse projectleiding van Europol een beroep op de BVD om steun bij de beveiliging van de organisatie Europol. Dit verzoek is gehonoreerd.

3.7 Andere gewichtige belangen

3.7.1 Internationale conventionele wapenhandel

Samen met 28 andere landen heeft Nederland in 1993 in Helsinki het CFE- (Conventional Focus in Europe) verdrag ondertekend, dat de vermindering regelt van conventionele wapenarsenalen van strijdkrachten in Europa. Het is strijdig met het CFE-verdrag dat overtollige wapenvoorraden uit Europa hun weg vinden naar de markt. Bovendien wordt overbewapening, zeker in gebieden waar een gespannen politiek-militaire situatie heerst, in steeds bredere kring een gevaar genoemd voor internationale vrede en veiligheid. Nederlandse betrokkenheid (personen, bedrijven) is om meerdere redenen ongewenst.

Vanuit de voormalige Oostbloklanden beginnen opnieuw ongecontroleerde wapenstromen op gang te komen naar instabiele gebieden en conflicthaarden. Het gaat hierbij niet alleen om verkopen uit bestaande arsenalen. Oude wapenfabrieken worden weer in bedrijf gesteld omdat de export moet bijdragen aan het herstel van de economie. Nederlandse handelaren ontvangen aanbiedingen om op dit terrein als tussenpersonen op te treden.

Ten behoeve van het ministerie van Buitenlandse Zaken probeert de BVD zicht te krijgen op verdragsschendingen door CFE-partners. Hiervan wordt in rapportages melding gemaakt. Opsporingsdiensten worden zonodig gealerteerd op de betrokkenheid van Nederlanders bij de ongecontroleerde internationale handel in conventionele wapens.

Het jaaroverzicht 1992 vermeldt een groeiend aanbod op de internationale markt van de meest uiteenlopende conventionele wapens.

In 1993 is de BVD begonnen met gericht aandacht te schenken aan die vormen van internationale wapenhandel waarbij mogelijk een Nederlands veiligheidsbelang in het geding is. Nederlandse bedrijven en zakenlieden blijken regelmatig aanbiedingen te ontvangen van lichte infanteriewapens, (pantser)voertuigen, helikopters, gevechtsvliegtuigen en marineschepen. De goederen zijn soms afkomstig uit overtollige voorraden in Oost-Europa. Herhaaldelijk is evenwel ook sprake van door nationale overheden gecontroleerde militaire industrieën die naarstig op zoek zijn naar nieuwe afnemers. Er zijn tot op heden geen aanwijzingen gevonden dat het Nederlandse bedrijfsleven op deze aanbiedingen ingaat. Wel is geconstateerd dat enkele individuele zakenlieden, soms met een twijfelachtige reputatie, geïnteresseerd zijn in de mogelijkheden op deze markt.

Mede gelet op de deplorabele toestand van de economie in Oost-Europa en het langzame verloop van de conversie van met name de Russische wapenindustrie, moet aangenomen worden dat deze vorm van internationale wapenhandel in ieder geval de eerstkomende jaren zal blijven floreren. De voortgaande wapenwedloop in delen van Afrika en Azië werkt daarbij zeker stimulerend. De BVD zal in nauw overleg met andere betrokken instanties, de activiteiten op dit terrein voortzetten.

3.7.2 Economische veiligheidsbelangen

In de mondiale krachtsverhoudingen speelt de economie een steeds grotere rol. Mede op grond daarvan zijn welvaart en veiligheid onlosmakelijk met elkaar verbonden. De handhaving van het investeringsklimaat en de concurrentiepositie is in dit verband essentieel. Daarom is het van belang strategische kennis en hoogwaardige technologie te beschermen en de integriteit van het bedrijfsleven te waarborgen.

Geconstateerd is dat vreemde mogendheden trachten deze economische belangen te schaden en oneerlijke concurrentie te bedrijven, mede door gebruik te maken van inlichtingenmiddelen. De BVD heeft tot taak die aantastingen te beperken. In specifieke gevallen tracht de BVD meer zicht te krijgen op bedreigers en hun methoden. De BVD gebruikt hiervoor alle ter beschikking staande middelen. Waar nodig wordt het bedrijfsleven gestimuleerd tot het treffen van beveiligingsmaatregelen.

Speerpunten

Gesprekken en oriënterende onderzoeken binnen de sectoren informatietechnologie en biotechnologie, die door het ministerie van

Economische Zaken als speerpunten zijn aangewezen, hebben geleid tot een beter inzicht in de problematiek.

Zo is duidelijk geworden welke risico's bestaan met betrekking tot het weglekken van resultaten van belangrijk onderzoeks- en ontwikkelingswerk en van financieel-economische informatie. De bevindingen zijn (in 1992 en 1993) gerapporteerd aan het ministerie van Economische Zaken. In voorkomende gevallen geeft de BVD bedrijven en instellingen beveiligingsadviezen en/of aanzetten voor een beveiligingsplan die veelal leiden tot een verhoogd beveiligingsbewustzijn bij de ontvanger.

De praktijk

Vanuit verschillende landen, waaronder ook hooggeïndustrialiseerde, bestaat er belangstelling voor geavanceerde ondernemingen en laboratoria in Nederland in sectoren variërend van defensie-orderbedrijven tot de gebruiksgoederenindustrie. In enkele gevallen is vastgesteld dat gebruik was gemaakt van verholde benaderingswijzen, die sterk deden denken aan methodieken uit de inlichtingenwereld. In de verslagperiode heeft de BVD bij zijn inspanningen op dit terrein de nadruk gelegd op het behandelen van incidenten die in ontmoetingen met het bedrijfsleven ter tafel kwamen. Aan de hand van die incidenten wordt nagegaan in hoeverre hier sprake is van activiteiten die risicomanagement vereisen.

In 1994 wil de BVD zijn taak op het gebied van de economische veiligheidsbelangen op een meer systematische wijze invulling geven. Hiertoe zal nader overleg worden gepleegd met het ministerie van Financiën, het ministerie van Buitenlandse Zaken en vooral het ministerie van Economische Zaken. Ook zullen de contacten met het bedrijfsleven verder worden geïntensiveerd.

3.8 Bijzondere aandachtsgebieden

De volgende veiligheidsrelevante onderwerpen passen niet in de context van een of meer afzonderlijke taakvelden. In het geval van 'Iran' zou dat een versnippering inhouden en leiden tot een gebrekkig overzicht over de aan dat land verbonden risico's. Zowel bij 'Rusland' als 'Suriname' moet een vertekening worden vermeden, omdat anders enkele aspecten teveel nadruk krijgen.

3.8.1 Iran

De Iraanse regering probeert momenteel een evenwicht te vinden tussen de economische belangen van het land en de strakke lijnen van de radicaal-orthodoxe shiitische Islam. Tot dusver is van een matiging

in politiek of tolerantie jegens andersdenkenden echter nog weinig te merken. De machthebbers in Teheran laten weinig ruimte voor oppositie. In veel gevallen is er sprake van vervolging van tegenstanders van het bewind, zowel in Iran zelf als onder naar elders uitgewekenen. Ook in 1993 zijn daarbij verspreid over Iran en in de toevluchtsoorden van tegenstanders van het regime weer veel doden en gewonden gevallen. Zo werd een oppositieleider in Rome op straat vermoord en stonden kampen van de oppositiebeweging Mujaheddin E Khalq in Irak geregeld bloot aan raketbeschietingen.

Medio november 1993 bracht de Britse schrijver Salman Rushdie een bezoek van enkele dagen aan Nederland. De extreem hoge dreiging die bestaat tegen het leven van deze auteur sinds de Iraanse ayatollah Khomeini hem wegens blasfemie ter dood veroordeelde, noopte de BVD tot het adviseren van stringente veiligheidsmaatregelen. De niet aflatende Iraanse terreur tegen Rushdie, diens uitgevers en vertalers, gevoegd bij de aanwezigheid van kleine groepen radicale, pro-Iraanse moslims in Nederland, betekende dat de schrijver ook hier grote risico's zou lopen.

Met name Algerije en Egypte beschuldigen Iran ervan niet alleen morele maar ook materiële steun te verlenen aan groeperingen die in die landen een gewelddadige islamitische omwenteling nastreven.

Iran streeft naar een hoog niveau van bewapening ('verdediging' en 'herstel van het bewapeningsniveau van voor de oorlog met Irak') en technologie (kernreactoren), waarbij de verdenking bestaat van mogelijke schending van internationale non-proliferatieverdragen. Instrumenten bij ook deze activiteiten zijn de inlichtingen- en veiligheidsdiensten van Iran en speciale eenheden van de Revolutionaire Garde.

In 1993 nam de internationale zorg over Iraanse pogingen om massavernietigingswapens en raketten te ontwikkelen verder toe. Bedenklijke activiteiten zijn vaak moeilijk te onderkennen omdat Iran hard bezig is de schade uit de oorlog met Irak te herstellen. Bedrijven, ook in Nederland, zien Iran als een aantrekkelijke markt.

De BVD volgt de ontwikkelingen rond Iran nauwlettend. Mede daarom bestaat er grote interesse voor bepaalde transacties met dat land.

3.8.2 Rusland

Het afgelopen jaar is veelvuldig gebleken dat de situatie in Rusland onverminderd instabiel is. Op politiek niveau was er een conflict tussen

wetgevende en uitvoerende macht, dat begin oktober dankzij de inzet van het leger in het voordeel van president Jeltsin beslist is. Na de voor de democraten slecht verlopen parlementsverkiezingen van december 1993, krijgt Jeltsin echter te maken met een parlement dat zich met tenminste evenveel vuur tegen hervormingen zal verzetten als het vorige. Belangrijk verschil is alleen dat er nu een grondwet is aangenomen, die de president aanzienlijke bevoegdheden biedt. De Russische economie is volledig in verval. Overschakeling naar een markteconomie vereist een rigoureuze sanering van de sterk verouderde industrie, wat verder zal bijdragen tot massale werkloosheid en maatschappelijke ontwrichting.

Daarnaast wordt aan de periferie van Rusland een aantal interstatelijke en interetnische conflicten uitgevochten, die geleid hebben tot migratiestromen binnen het GOS. Als grote mogendheid in de regio eist Rusland voor zichzelf het recht op in deze conflicten in te grijpen. Ook de behandeling van Russische minderheden, bijvoorbeeld in Estland en Letland, zou tot een Russische interventie aanleiding kunnen geven. Bovengenoemde ontwikkelingen hebben geleid tot de vaststelling van de volgende veiligheidsrisico's:

– Inlichtingenactiviteiten

Nog steeds zijn de Russische inlichtingendiensten SVR en GRU in Nederland vertegenwoordigd. Zij hebben o.a. tot taak de economische ontwikkeling, de technisch-wetenschappelijke vooruitgang en het defensief vermogen van de Russische Federatie te bevorderen door de hand te leggen op economische, technisch-wetenschappelijke en militaire informatie. Desondanks was ook in 1993 het activiteitsniveau van de Russische diensten in Nederland laag. Het voornamelijk preventieve beleid van de Nederlandse overheid ten aanzien van de Russische inlichtingendiensten heeft geresulteerd in visumweigering aan een aantal geïdentificeerde inlichtingsofficieren. Daarnaast zijn enige incidenten onderzocht waarbij Russische inlichtingsofficieren betrokken waren.

– Georganiseerde misdaad

In Rusland en andere GOS-staten is sprake van een explosieve groei van de georganiseerde misdaad. Een deel van de Russische georganiseerde misdaadbendes is ook in het buitenland actief, vooral in Midden- en Oost-Europa. Echter ook in Nederland zijn illegale activiteiten van Russische bendes waargenomen. Het betreft onder andere autodiefstal, vrouwenhandel en afpersing. Tot dusver beschikt de BVD niet over aanwijzingen dat Russische georganiseerde bendes zich – evenals elders – ook hier bezighouden met corruptie van de overheid of het opzetten van valse firma's. Het lijkt echter een kwestie van tijd voordat dit soort verschijnselen zich ook hier zal voordoen.

– Proliferatie

In de media is in het afgelopen jaar regelmatig bericht over een 'nucleaire brain-drain' vanuit de voormalige Sovjet-Unie. Bij nadere beschouwing is echter gebleken dat er van een ware exodus van kerngeleerden uit de GOS-staten geen sprake is. Volgens andere mediaberichten zou met een zekere regelmaat smokkel plaatsvinden van nucleair materiaal vanuit Rusland, Oekraïne en Kazachstan. Nader onderzoek heeft aangetoond dat het materiaal in vrijwel alle gevallen kwalitatief noch kwantitatief geschikt was voor de vervaardiging van kernwapens. Desondanks behoeven beide risico's permanente aandacht, mede gezien de verzwakking van het centraal gezag in de drie betreffende GOS-staten.

– Export van nationalistisch- en politiek extremisme

De toegenomen etnische spanningen en het oorlogsgeweld in met name Transkaukasus, Moldava en Tadzjikistan hebben al geleid tot grote migratiestromen. Volgens recente gegevens zijn de laatste jaren ca. twee miljoen Russen en Russisch-sprekenden vanuit de aangrenzende staten naar Rusland uitgeweken. Indien de vluchtelingenstroom, als gevolg van etnische of interstatelijke conflicten, binnen korte tijd explosief zou toenemen, dan zal de Russische Federatie grote problemen hebben met de opvang daarvan. Het wordt dan denkbaar dat Russische migranten naar betere vooruitzichten in het Westen gaan zoeken. Een dergelijke ontwikkeling kan ook voor West-Europa vergaande sociale en politieke consequenties hebben.

Nieuw beleid t.o.v. Russische inlichtingendiensten

De Nederlandse overheid stimuleert samenwerking met Rusland op politiek, economisch en cultureel gebied zowel bilateraal als internationaal. Dit in het kader van de politieke toenadering van Rusland tot het Westen en de wens van het Westen het democratiseringsproces en de opbouw van een markteconomie in Rusland te ondersteunen.

Doordat de Russische inlichtingenactiviteiten in en tegen Nederland afnamen en de noodzaak groeide om met de Russische diensten te overleggen over zaken van wederzijds belang, heeft de minister besloten de Russische wens tot samenwerking niet langer te negeren. In besprekingen met de Russische autoriteiten is dan ook voorgesteld een contact tot stand te brengen. Dit moet resulteren in enige vorm van samenwerking, bij voorbeeld tegen de georganiseerde misdaad en proliferatie. Uiteraard is aan deze samenwerking een aantal voorwaarden verbonden. De Russische autoriteiten hebben het Nederlandse voorstel in overweging genomen.

3.8.3 Suriname

De situatie in Suriname is in 1993 nog niet gestabiliseerd. Daarom blijft de BVD aandacht besteden aan factoren die met name vanuit Nederland het democratiseringsproces in dat land kunnen verstoren. In dat verband wordt uitgegaan van het belang van goede betrekkingen met Suriname. Daarnaast is er belangstelling voor de verhoudingen tussen de verschillende Surinaamse bevolkingsgroepen in ons land. De BVD is alert op het ontstaan van spanningen binnen de Surinaamse gemeenschap in Nederland als gevolg van de ontwikkelingen in Suriname. In het verslagjaar was een aantal keren sprake van aanzetten daartoe. In 1994 zal worden onderzocht hoe actueel een dergelijke relatie tussen ontwikkelingen inmiddels nog is. De BVD onderhoudt met politie en justitie contact over criminele aspecten waarop de BVD tijdens zijn activiteiten stuit.

In 1993 liep de spanning in Suriname een aantal keren hoog op en kwamen ook de betrekkingen met Nederland onder druk te staan. Dat was onder andere het geval ten tijde van de installatie van de nieuwe bevelhebber van het Surinaams Nationaal Leger, de kolonel A.F. Gorré. De publiciteit over de zogenoemde smeergeldaffaire waarbij als gevolg van een onderzoek van de Nederlandse FIOD diverse Surinaamse politici onder verdenking kwamen te staan, was van invloed op de Surinaamse en de Nederlandse politiek (onder meer in het Kamerdebat over het Raamverdrag).

Suriname is in 1993 een aantal keren geconfronteerd met politiek gemotiveerd geweld. In het begin van het jaar is brand gesticht bij de Surinaamse Televisie Stichting (STVS) en later zijn door een zich Revolutionair Aktie Front (RAF) noemende groepering, aanslagen gepleegd op het huis van parlamentsvoorzitter J. Lachmon en de bezittingen van de penningmeester van de VHP, D. Sardjoe. In december liep de spanning hoog op doordat een aanhoudingsbevel werd uitgevaardigd tegen de luitenant-kolonel M.R. Zeeuw in verband met een door een burger tegen hem ingediende aanklacht. Overste Zeeuw is de voormalige kabinetschef van ex-bevelhebber Bouterse. Hij behoorde tot de groep van 16 onderofficieren die op 25 februari 1980 de macht greep. Tot de groep van 16 behoorden ook de huidige bevelhebber kolonel Gorré die de luitenant-kolonel Zeeuw nu zou moeten laten aanhouden en de militair Nelom die een brief liet publiceren waarin werd gewaarschuwd dat een eventuele aanhouding van overste Zeeuw niet zonder gevolgen zou blijven. In Suriname wordt in dat verband gewezen op de 'bloedeed' die de groep van 16 op 24 februari 1980, de avond voorafgaande aan de coup, heeft afgelegd. Opmerkelijk is dat niemand van de groep van 16 publiekelijk afstand van de inhoud van de brief van Nelom heeft genomen.

De rol van de (voormalige) militairen in Suriname is in 1993 verder teruggedrongen, maar het zou van naïviteit getuigen indien wordt gedacht dat daarmee een eind is gekomen aan de invloed die zij in Suriname kunnen uitoefenen. De ontwikkelingen rond overste Zeeuw tonen aan dat de groep militairen die in 1980 de macht greep niet zonder meer alle gevolgen van de veranderingen in Suriname zal accepteren. De militairen zullen zich vooral bedreigd voelen door de altijd op de achtergrond meespelende discussie over de vervolging van strafbare feiten die door de voormalige machthebbers zijn gepleegd. Het wel of niet afkondigen van een amnestieregeling of het berusten in de verjaring van bijvoorbeeld de 'Decembermoorden' zijn emotioneel beladen onderwerpen voor Suriname.

Ex-legerleider Bouterse sprak een aantal malen publiekelijk de wens uit om via de Nationale Democratische Partij (NDP) de regering Venetiaan ten val te brengen en voor het einde van 1993 de politieke macht in Suriname te veroveren. In de ogen van de NDP is behalve de regering Venetiaan ook het buitenland, met name Nederland, de oorzaak van de slechte economische situatie in Suriname. Bouterse haalt in zijn toespraken dan ook regelmatig fel uit naar Nederland. De Nederlandse regering voert een beleid van ondersteuning van de regering Venetiaan en streeft naar optimale normalisering van de betrekkingen met Suriname. In dat verband worden op allerlei niveaus contacten aangegaan en wordt ernaar gestreefd om de in 1994 in Caracas (Venezuela) te stationeren BVD-liaison mede in Paramaribo te accrediteren.

3.9 Producten

De meeste BVD-activiteiten vinden hun neerslag in concrete producten. Dat zijn – naast de interne briefings en geschriften ter ondersteuning van de werkprocessen – hoofdzakelijk voortbrengselen ten behoeve van externe relaties, zoals daar zijn: uitvoerende en beleidsinstanties bij de rijksoverheid, zusterdiensten, bedrijven en andere instanties met directe of afgeleide verantwoordelijkheden op het gebied van de veiligheid, de democratische rechtsorde of andere gewichtige staatsbelangen.

Deze categorie externe producten omvat informerende, evaluerende en adviserende rapportages alsmede bijeenkomsten die zijn toegesneden op de specifieke taken, bevoegdheden en interessen van die relaties. Buiten de grote aantallen uitgevoerde veiligheidsonderzoeken (zie ook het volgende hoofdstuk) voorzag de BVD in de loop van 1993 in:

- 15 conferenties en bijeenkomstencycli;

- 17 beveiligingsinspecties en specifieke beveiligingsadviezen ten behoeve van onderdelen bij de rijksoverheid en het bedrijfsleven;
- 21 ambtsberichten ter informatie van bestuurlijke en justitiële autoriteiten;
- 26 lezingen en interviews;
- 38 dreigingsevaluaties, risico-analyses en ad-hoc rapportages naar aanleiding van incidenten of ontwikkelingen;
- 133 thema-rapporten, voortgangsrapportages, beleids- en gespreksnotities, overzichten en monografieën.

Overigens is het beleid van de BVD niet gericht op een kwantitatieve uitbreiding van deze produkten, maar veeleer op de kwalitatieve verbetering ervan in de vorm van inhoudelijke verdieping en het vergroten van hun relevantie.

4 Veiligheidsonderzoeken

4.1 Wet Veiligheidsonderzoeken

Ingevolge het gestelde in de Wet op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, art. 8, eerste lid onder b, stelt de BVD veiligheids- onderzoeken in bij vertrouwensfuncties en functies in het bedrijfsleven die de mogelijkheid bieden de staatsveiligheid of andere gewichtige belangen van de staat te schaden. In 1993 is, het Wetsvoorstel veiligheids- onderzoeken opgesteld om de formele basis voor het uitvoeren van deze veiligheids- onderzoeken te versterken.

Deze wet beoogt naast de rechtsgelijkheid tussen vertrouwens- functionarissen bij de overheid en het bedrijfsleven, ook meer rechtszekerheden te realiseren voor diegenen die als gevolg van een op hen gericht veiligheids- onderzoek inbreuk op hun persoonlijke levenssfeer ondervinden. Vooruitlopend op het inwerkingtreden van deze wet speelt de BVD – waar mogelijk – nu reeds in op de te verwachten gevolgen voor de uitvoeringspraktijk. Ultimo 1993 lag het Wetsvoorstel veiligheids- onderzoeken voor advies bij de Raad van State.

4.2 Herhaalonderzoeken

Een herziening van het Algemeen Rijksambtenaren Reglement⁷ heeft het instellen van herhaalonderzoeken naar personeel op vertrouwens- functies bij de Rijksoverheid mogelijk gemaakt. In 1994 kunnen herhaalonderzoeken worden ingesteld naar personen die zogeheten A-vertrouwensfuncties bekleden. Zodra de genoemde Wet veiligheids- onderzoeken van kracht wordt, kunnen ook in de particuliere sector voor de zwaarste vertrouwensfuncties herhaalonderzoeken worden ingesteld. Bij dergelijke functies is het noodzakelijk dat op gezette tijden opnieuw een veiligheids- onderzoek kan worden gedaan. Bovendien kan de behoefte aan een herhaalonderzoek zich voordoen

⁷ Stb. 1993, 595

doordat tijdens de vervulling van een vertrouwensfunctie op grond van feiten of omstandigheden twijfel rijst of iemand onder alle omstandigheden getrouw zijn verplichtingen zal nakomen, voor zover die voortvloeien uit de functie.

Verwacht wordt dat door de geactualiseerde informatie, en door de actievere betrokkenheid van de betreffende beveiligingsfunctionaris in de betrokken organisatie, de waarde van het veiligheidsonderzoek sterk zal toenemen.

4.3 Actualiseren van veiligheidsonderzoeken

De vernieuwde regelgeving en de ontwikkelingen op het gebied van bestuurlijke integriteit⁸ zullen de wijze waarop het onderzoek wordt uitgevoerd, beïnvloeden; bijvoorbeeld de aard van de te raadplegen bronnen. Tevens zal de verwerking van het veiligheidsonderzoek minder tijd gaan nemen door technische en organisatorische efficiëncy-maatregelen toe te passen.

Overzicht van vertrouwensfuncties (v.f.) en veiligheidsonderzoeken (v.o.)⁹

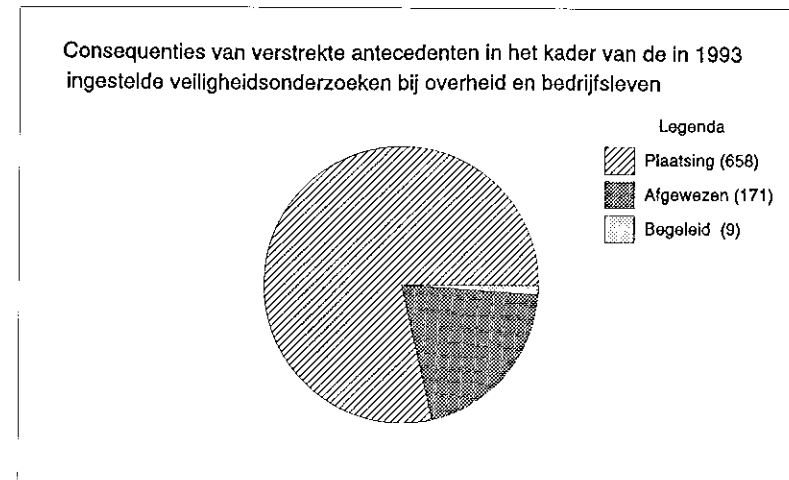
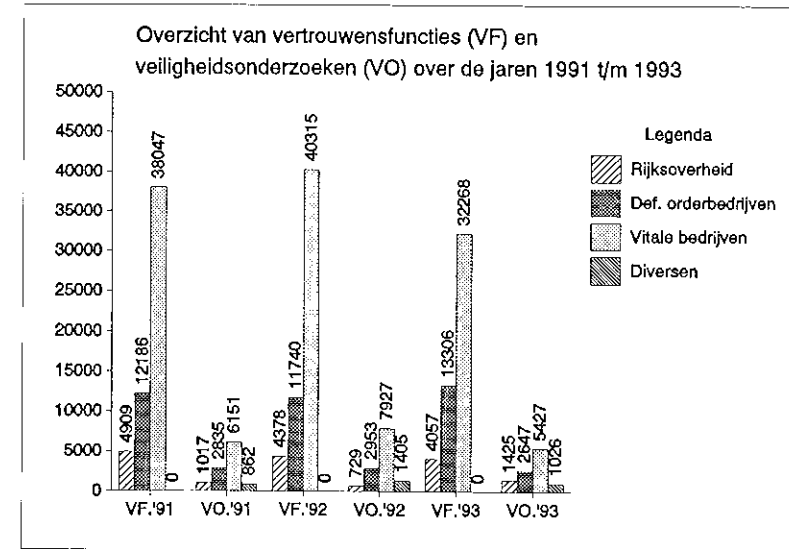
	1992		1993	
	v.f.	v.o.	v.f.	v.o.
Rijksoverheid ¹⁰	4.378	729	4.057	1.425
Defensie-orderbedrijven	11.740	2.953	13.306	2.647
Vitale bedrijven	40.315	7.927	32.268	5.427
Diversen ¹¹		1.405		1.026
Totaal	56.433	13.014	49.631	10.525

⁸ Zie ook 2.2. 'Bescherming van de bestuurlijke integriteit'

⁹ De peildatum is 31 december. Het aantal v.f.'s fluctueert. Dit geldt vooral voor de defensie-orderbedrijven, waar het aantal v.f.'s correspondeert met de lopende gerubriceerde defensiecontracten.

¹⁰ Exclusief het ministerie van Defensie en de krijgsmacht. Het aantal v.f.'s bij de rijksoverheid in % van de personeelssterkte bedroeg in 1992 3,6 % en in 1993 5,4 %. Het aantal vertrouwensfuncties voor burgerpersoneel bij Defensie bedroeg in 1992: 18.640 en in 1993: 18.240. Dit is circa 81 % van het totale functiebestand bij Defensie.

¹¹ Internationale instellingen, zusterdiensten en i.v.m. onderzoeken naar personeel betrokken bij de nieuwbouw BVD.

5 Samenwerking

50

5.1 Nationale verbindingen

5.1.1 Militaire Inlichtingendienst

Bij de opheffing van de Inlichtingendienst Buitenland is besloten bepaalde werkzaamheden van deze dienst – voor zover dat gelet op de wettelijke taken mogelijk is – over te dragen aan de BVD en aan de Militaire Inlichtingendienst (MID). Bovendien zijn zowel bij de BVD als bij de MID in de afgelopen tijd de organisatie, de werkwijze en het beheer ingrijpend vernieuwd. Dit heeft het wenselijk gemaakt de bestaande samenwerkingsregeling voor de BVD en de MID te herzien. Een door beide diensten vastgesteld concept voor een herziene samenwerkingsregeling is voor advies voorgelegd aan de Coördinator van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten.

5.1.2 Politie

De werkzaamheden in het BVD-project dat vorm geeft aan een hernieuwde samenwerking met de politie en overige opsporings- en controlediensten, zijn in 1993 voortgezet. Aan het project nemen ongeveer dertig medewerkers deel van de BVD en ongeveer twintig van de politie en andere diensten.

In een groot aantal werkgroepen is, in gezamenlijk overleg, de werkrelatie met de toekomstige Regionale Inlichtingendiensten verder gestalte gegeven. De opleiding van de functionarissen die feitelijk werkzaamheden verrichten voor de BVD, is weer ter hand genomen. Er zijn aanbevelingen gedaan over praktische zaken als automatisering, financiën, beveiliging en administratie.

Na het inwerkingtreden van de politiewet in 1994 zullen de resultaten van werkgroepen en projecten in de regionale korpsen vorm krijgen.

Elders in het project wordt invulling gegeven aan de relatie met de politie op basis van gemeenschappelijke werkterreinen en raakvlakken, alsmede de verplichtingen omtrent informatie-uitwisseling. Tevens dient te worden voorkomen dat bepaalde taakvelden onvoldoende aandacht krijgen. Ongewenste doublures moeten worden vermeden,

evenals afbreukrisico's voor elkaars activiteiten. De laatste jaren blijkt steeds nadrukkelijker dat zich gevallen aandienen waarbij tegelijkertijd het belang van strafvordering en dat van de openbare orde en staatsveiligheid aan de orde zijn. Dientengevolge is van belang dat er goede afspraken bestaan tussen de BVD en de politie over de wijze van samenwerking en de uitwisseling van informatie. Afspraken over samenwerking zullen worden vastgelegd in protocollen.

In 1993 is een concept protocol ontwikkeld over de relatie tussen de politie en de BVD. In dit kader heeft het hoofd van de BVD zijn overleg met de 25 Driehoeken van korpsbeheerders, hoofdofficieren van justitie en korpschefs voortgezet. Inmiddels is met een aantal regio's overeenstemming bereikt over de vorm en inhoud van het overleg. Nadere invulling krijgt wat in de wet is bepaald inzake verantwoordelijkheden en bevoegdheden. Tevens worden beleidsafspraken gemaakt. In 1994 start de BVD met het afsluiten van protocollen met de afzonderlijke politieregio's. Het streven is om in 1995 met alle regio's overeenkomsten te hebben gesloten. De praktische uitwerking zal vorm krijgen in activiteitenplannen die nauw aansluiten bij de projectmatige aanpak van de BVD en de werkwijze van de politie. De werkzaamheden van de Regionale Inlichtingendiensten voor de BVD zullen jaarlijks worden beschreven in deze activiteitenplannen.

De samenwerking met de Divisie Centrale Recherche Informatie van het Korps Landelijke Politie Diensten is verder ontwikkeld. Een tweede wederzijdse detachering van medewerkers heeft tot meer begrip en inzicht in elkaars werkwijzen geleid.¹²

Naast reeds bestaande samenwerking in projecten zijn nieuwe afspraken gemaakt over samenwerking op een aantal werkterreinen (rechtsextremisme, RARA).

5.1.3 Openbaar Ministerie

In 1993 vond overleg plaats tussen het hoofd van de BVD en de vergadering van procureurs-generaal. In deze vergadering zijn de werkafspraken bevestigd die in samenwerking met de procureur-generaal te 's-Hertogenbosch waren opgesteld. De afspraken behelzen een verdere praktische uitwerking van de samenwerking tussen het Openbaar Ministerie en de BVD op basis van artikel 22 van de Wet op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten. De landelijk Officier van justitie voor terrorisme en spionage is daarbij tevens als contactofficier aangewezen voor overige misdrijven waarop de BVD in de uitvoering van zijn taak stuit.

De bij de BVD gedetacheerde officier van justitie is eind 1993 opgevolgd door een collega van het parket Den Haag.

¹² Een dergelijke detachering vond voor het eerst plaats in 1992.

51

5.1.4 Koninklijke Marechaussee, ECD en FIOD

Het overleg met de Koninklijke Marechaussee is voortgezet en zal in 1994 leiden tot een protocol tussen de commandant van de Koninklijke Marechaussee en het hoofd van de BVD. De goede samenwerking met de Economische Controledienst en de Fiscale Inlichtingen- en Opsporingsdienst is voortgezet. In 1993 bleken geen wezenlijke bijstellingen van werkafspraken nodig.

5.2 Klankbordgroep

52

De Klankbordgroep, het platform voor discussies over algemene veiligheidsthema's en de taakoriëntatie van de BVD, kwam op 3 mei 1993 bijeen. Aan de orde was het onderwerp 'Integriteit en openbaar bestuur'. In aanwezigheid van de minister is van gedachten gewisseld over de kwetsbaarheid van het bestuur voor onbehoorlijk optreden van organisaties en personen en over de taak van de BVD bij de aanpak van de problematiek.

6 Privacybescherming, informatie- verschaffing en klachtenbehandeling

6.1 De schoning van persoonsregistraties

53

Het driemanschap dat namens de vaste Commissie voor de inlichtingen- en veiligheidsdiensten toezicht uitoefent op de schoning van de persoonsregistraties van de BVD heeft eind 1993 een rapport uitgebracht. De vaste Commissie heeft dit rapport besproken met het driemanschap en vervolgens de ministers van Binnenlandse Zaken en van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur uitgenodigd voor een overleg. Begin 1994 zal dit overleg plaatsvinden.

Bij de schoning van de persoonsregistraties speelt een door de beide ministers vast te stellen vernietigingslijst een belangrijke rol. Deze lijst zal voor alle archiefbescheiden bij de BVD gelden. De minister van WVC heeft de Raad voor het Cultuurbeheer advies gevraagd over een concept vernietigingslijst, die door de BVD in samenwerking met de Algemene Rijksarchivaris is opgesteld. In de tweede helft van 1993 heeft de Raad dit advies uitgebracht. Het advies zal bij het overleg met de Tweede Kamer worden betrokken.

Na het overleg met de vaste Commissie voor de inlichtingen- en veiligheidsdiensten oordelen ook de vaste Commissies voor Binnenlandse Zaken en voor WVC over de gang van zaken rond de BVD-archieven.

Daarna zal de vernietigingslijst worden vastgesteld en kan de schoning van de persoonsregistraties ter hand worden genomen. De vernietiging van persoonsgegevens die was voorzien voor eind 1993, zal dan ook tot dat moment worden uitgesteld.

6.2 Verzoeken in het kader van de Wet openbaarheid van bestuur

In 1993 bedroeg het aantal verzoeken om inzage in BVD-dossiers 260. Wederom is een aantal verzoeken ingediend via de Vereniging Voorkom Vernietiging (VJV) en de Vereniging Steunpunt Inzage PID Nijmegen.

De verzoeken om informatie worden steeds omvangrijker. Ter illustratie: een van de inzageverzoeken, ingediend door de Stichting Politieke Controverses beslaat 1500 verschillende onderwerpen. Het wettelijk kader waaraan de inzageverzoeken moeten worden getoetst, noch de jurisprudentie ondergingen in 1993 veranderingen.¹³

6.3 Geschiedschrijving

De uitvoering van het project Geschiedschrijving vordert gestaag. De verwachting is dat het manuscript eind 1994 gereed is. In mei 1994 vindt, evenals in de voorgaande jaren, weer een bespreking van de concepten plaats met de Wetenschappelijke Begeleidingscommissie, de 'Commissie Blom'.¹⁴

6.4 Klachtenbehandeling

De Nationale ombudsman oordeelde in 1993 over een in 1992 nog niet afgehandelde klacht: deels behoorlijk, deels onbehoorlijk. Het onbehoorlijke betrof een aantal onnauwkeurigheden in een door de BVD over de klager uitgebracht ambtsbericht, dat overigens naar het oordeel van de Nationale ombudsman in zijn strekking volledig correct was.

De Nationale ombudsman ontving in de verslagperiode drie klachten. Een betrof een gedraging van de BVD; deze is nog in behandeling. Twee klachten betroffen gedragingen van een PID (Plaatselijke Inlichtingendienst). Het hoofd van de BVD is hierover door de Nationale ombudsman om commentaar gevraagd. Een van deze klachten is inmiddels afgehandeld. Het oordeel luidde: behoorlijk.

Bij de vaste Commissie voor de inlichtingen- en veiligheidsdiensten werd één klacht ingediend. Die werd ongegrond bevonden.

Bij het hoofd van de BVD werden in 1993 vijf klachten ingediend, die alle ongegrond waren. Dit gold ook voor de klacht uit 1992, waarover in 1993 uitspraak is gedaan.

¹³ Zie voor een beschrijving: de jaarverslagen van de BVD 1991, hoofdstuk Informatieverschaffing en 1992, hoofdstuk 8, sub 8.1.

¹⁴ Deze commissie staat onder leiding van prof.dr. J.C.H. Blom en bestaat verder uit de hoogleraren geschiedenis prof.dr. P.N.A. de Rooij, prof.dr. M.C. Brands en prof.dr. J.Th.M.

7 Management en organisatie

7.1 Personeel

Op 1 januari 1993 telde de BVD 580 formatieplaatsen. Als gevolg van de afspraken rond de Grote Efficiency Operatie diende per 1 januari 1994 de formatie te zijn teruggebracht naar 562 formatieplaatsen. Om dit te realiseren is de efficiency in een deel van de werkprocessen verbeterd. Op 31 december 1993 werd vastgesteld dat de formatie uit 565,5 plaatsen bestaat. In de loop van 1994 zal door kleine formatiebijstellingen het verschil worden ingelopen. De personele bezetting op 1 januari 1993 bestond uit 575 medewerkers. Op 31 december 1993 zijn 578 medewerkers in dienst. Hiervan werken 71 vrouwen en 8 mannen in deeltijd.

7.1.1 Emancipatiebeleid

In 1993 is het emancipatiebeleid van de BVD geëvalueerd. Daaruit bleek dat, ondanks de maatregelen die in 1990 zijn ingevoerd, het aantal vrouwen bij de BVD niet substantieel is toegenomen. Bedroeg het aantal vrouwen in 1990 27,5% van de bezetting, eind 1992 was slechts sprake van 28,8%. Bovendien is geconstateerd dat – ondanks een lichte verbetering – het aantal vrouwen in met name de niveaus vanaf schaal 9 en hoger zeer gering is. De BVD heeft behoefte aan uiteenlopende kwaliteiten om zijn produkt te realiseren. Zowel mannen als vrouwen kunnen hier een bijdrage leveren. Een evenwichtige verdeling van mannen en vrouwen in de organisatie komt bovendien de organisatie ten goede. Om de toename van vrouwen te bevorderen is het beleid op een aantal punten aangescherpt. Zo is het mogelijk om aan vrouwen voor het tweede kind faciliteiten voor kinderopvang te bieden. Daarnaast zal in 1994 nadrukkelijk aandacht worden geschonken aan de regeling 'herintreding en vertrekgesprek'.

Een ander aspect waaraan bijzondere aandacht wordt gegeven is deeltijdarbeid. Dit beleid zal nog stringenter worden gehanteerd, door resturen te benutten om nieuwe (deeltijd)functies te scheppen.

In het kader van opleidingen worden vrouwen die blijken hun (ontwikkel)loopbaanadvies potentieel geschikt zijn voor functies op een hoger (leidinggevend) niveau, met voorrang in de gelegenheid gesteld hiervoor gerichte cursussen te volgen. Indien nodig krijgen de opleidingsbehoeften van vrouwen prioriteit in het opleidingsplan.

Voorts is er extra aandacht voor de in- en doorstroom van vrouwen in de organisatie. Bij het vaststellen van loopbaanadviezen zullen het Decentraal Loopbaan Beraad en de toetsingscommissies expliciet meer aandacht schenken aan de doorstroom van vrouwen. Bij werving en selectie zal specifiek worden gekeken naar potentieel geschikte vrouwelijke kandidaten. Zonodig genieten vrouwen expliciet de voorkeur.

Tenslotte zijn er streefcijfers vastgesteld. In de periode 1993 t/m 1996 moeten ieder jaar tenminste zes vrouwen in- dan wel doorstromen, in het bijzonder naar functies vanaf schaal 9 en met extra aandacht voor leidinggevende functies.

In verband met de achterstandspositie op de arbeidsmarkt van werknemers uit etnische minderheidsgroepen heeft de BVD eveneens een taakstelling. Gedurende de periode 1991-1995 dienen acht etnische medewerkers in te stromen. Eind 1993 zijn inmiddels zes personen uit deze categorie in dienst, te weten vier mannen en twee vrouwen; allen met een salarisschaal 10+. Doel is te komen tot een afspiegeling van de hedendaagse maatschappij.

7.1.2 Vorming en Opleiding

Ook in 1993 is veel aandacht besteed aan het professionaliseren van de opleidingsfunctie binnen de BVD. De opbouw van een modulair gestructureerd bedrijfsopleidingsstelsel, waarmee begin 1992 werd gestart, verloopt voorspoedig. Medio 1994 zijn tien opleidingskeuzetrajecten beschikbaar, die bijna alle functiegroepen bestrijken. Hiermee is de eerste fase afgerond waarin een stevig opleidingsfundament is gecreëerd. Het bedrijfsopleidingsstelsel moet nog verder uitgebouwd worden naar een systeem van permanente educatie. Dit zal zeker nog enige jaren in beslag nemen.

Vorming en Opleiding was in het verslagjaar vooral gericht op het opheffen van functioneringstekorten bij medewerkers. Van de gevolgde opleidingen maakte 80% deel uit van het bedrijfsopleidingsstelsel. Ruim de helft daarvan bestond uit in-company-cursussen die door externe deskundigen werden verzorgd. De overige zijn intern ontwikkeld en in eigen huis met eigen medewerkers uitgevoerd.

De BVD besteedde in het verslagjaar f 1.200.000,- aan Vorming en Opleiding. Dit is bijna 3% van het totale personeelsbudget. Hiervan is f 300.000,- uitgegeven aan opleidingen in het kader van management development. Voorts is circa f 340.000,- uitgetrokken voor opleidingen op centraal niveau. Het resterende bedrag, f 560.000,-, is door de directies ingevuld via de zogenaamde Vormings- en Opleidingsplannen. In totaal zijn 33.844 uren besteed aan trainingen, cursussen en lezingen. Dit is circa 3% van de totaal beschikbare capaciteit, te weten 1.113.781 uren.

Ook in 1994 is het noodzakelijk om een groot aantal opleidingen te verzorgen die betrekking hebben op het verbeteren van de taakuitvoering van medewerkers. Het accent zal echter enigszins verschuiven naar vormings- en opleidingsactiviteiten die erop gericht zijn medewerkers tijdig voor te bereiden op noodzakelijke ontwikkelingen en veranderingen. Hierbij is een koppeling met het loopbaanbeleid essentieel.

7.1.3 Loopbaanbeleid

1992 is afgesloten met voorlichtingsactiviteiten over het loopbaanprogramma voor medewerkers in de schalen 1 t/m 10. Met de invoering hiervan kwam een loopbaanprogramma voor alle medewerkers van het ministerie van Binnenlandse Zaken beschikbaar. In 1993 is aan dit laatste stuk loopbaanbeleid een stevige impuls gegeven met de afronding van de loopbaanadviezen in het kader van het reeds ingevoerde management-developmentprogramma.

Het management-developmentprogramma voor de schalen 11-14 bereikt thans 75% van alle potentiële deelnemers. Als maximum wordt uitgegaan van circa 180 deelnemers.

Het ontwikkelprogramma voor de schalen 1-10 loopt aardig in de pas met de planning. Eind 1993 was het deelnemerspercentage ongeveer 30% van de doelgroep (in totaal circa 320 deelnemers). Op zich een gunstige start, maar de ervaring leert dat er meer nodig is om eenieder ervan te overtuigen dat mobiliteit niet alleen voor de organisatie maar zeker ook voor medewerkers van belang is. Met name in de dagelijkse personeelsbegeleiding blijft het dus een belangrijk aandachtspunt.

Ter uitvoering van genoemde loopbaanprogramma's is de uitstroom van personeel een belangrijke voorwaarde. Het aantrekken van nieuwe medewerkers en intern doorstromen van personeel bevordert de kwaliteit van de organisatie en vergroot de mogelijkheden voor medewerkers om zich op diverse terreinen te ontplooien. Zo wisselden in 1993 28 medewerkers intern van functie en verlieten er 17 de BVD.

Zeker in vergelijking met omringende organisaties is de uitstroom bij de BVD te beperkt. Er is dus voldoende reden om binnen de BVD op verschillende niveaus aandacht te besteden aan mobiliteit. Concreet kreeg dat gestalte in de ontwikkeling van de volgende mobiliteitsbevorderende instrumenten:

- de mogelijkheid om een loopbaanoriëntatieprogramma en/of sollicitatietraining te volgen;
- verruiming van de studiefaciliteiten, zowel in de betekenis van financiële tegemoetkoming als van studieverlof.

Met het gebruik van deze instrumenten is begin 1994 gestart.

7.2 Organisatie-ontwikkeling

7.2.1 Kwaliteit

Dat een reorganisatie niet in alle opzichten leidt tot verbetering kwam begin 1993 aan het licht. Een klacht¹⁵ bij de Nationale ombudsman over de inhoud van een BVD-rapport leidde tot een intern onderzoek. Uit dit onderzoek kwam naar voren dat het rapport qua strekking correct was, doch dat er enige onnauwkeurigheden en zelfs een onjuistheid waren ingeslopen. De oorzaken hiervan waren deels te herleiden tot gebreken in het documentatiesysteem en de archiefvorming, als gevolg van decentralisatie. Inmiddels zijn maatregelen genomen om herhaling te voorkomen. Het incident toonde wederom het belang aan van een reeds lopende bijstelling in het werkproces van de documentaire informatieverwerking en -vastlegging. Gekoppeld aan toenemende gegevensstromen (vooral uit open bronnen) stelt een breed aandachtsveld nieuwe eisen aan dossiervorming. Nieuw ten aanzien van proces, noodzakelijke kennis, ervaring en de inzet van hulpmiddelen. Meer dan voorheen is daarbij de factor tijd maatgevend: dezelfde kwaliteit dient in steeds minder tijd te worden bereikt.

In het kader van kwaliteit en professionaliteit is ook in 1993 nadrukkelijk aandacht besteed aan projectmatig werken. Dit gebeurde onder andere in de vorm van cursussen voor medewerkers van alle functie-categorieën door docenten uit de eigen organisatie.

7.2.2 Huisvesting

De oude gebouwen aan de President Kennedylaan in Den Haag voldeden al jaren niet meer aan de eisen die vanuit organisatorisch en beveiligingstechnisch oogpunt worden gesteld. Het in gebruik nemen van het nieuwe kantoorgebouw te Leidschendam was zodoende niet

¹⁵ Het betrof een klacht van de heer drs. E.A.R. Sinester.

alleen logistiek gezien een belangrijk wapenfeit in 1993. Ook de arbeidsomstandigheden verbeterden aanzienlijk. Het financieel kader voor de nieuwbouw was echter niet ruim genoeg om tevens het in gebruik zijnde meubilair te vervangen. Dit meubilair voldoet tot 1 januari 1995 aan de eisen van de Arbo-wetgeving, maar harmonieert niet met de maten van het bouwstramien. Vanaf 1995 voldoen de bladmaat en -kleur van de beeldschermwerkplekken niet meer aan de eisen die gesteld zijn in het Besluit Beeldschermwerk 1993.

Onder aansturing van de projectgroep Nieuwbouw hebben de afdelingen Techniek, Computercentrum, Facilitair Bedrijf en Veiligheid de huisvesting gerealiseerd. Dit gebeurde in goede samenwerking met en gebruikmakend van de expertise van bedrijven en vooral van de Rijksgebouwendienst. Zij hebben alle medewerkers tijdig gemobiliseerd en geïnstrueerd, zodat de verhuizing begin oktober voorspoedig verliep en de BVD zonder onderbreking kon blijven functioneren.

Informatieve bijeenkomsten voor familie van de medewerkers en voor bewoners uit de naaste omgeving van het nieuwe gebouw waren succesvol. Zo ook de officiële opening van het gebouw op 10 november en de bijeenkomsten daaromheen voor het personeel, oud-medewerkers en vertegenwoordigers van de media. De oude gebouwen in Den Haag zijn ruimschoots binnen de gestelde opzegtermijn van drie maanden opgeleverd aan de Rijksgebouwendienst.

7.2.3 Informatietechnologie en automatisering

Voor het werk van de BVD is het optimaal gebruik van de mogelijkheden van informatietechnologie essentieel. Het ontwikkelen van het gebruik hiervan krijgt veel aandacht. Van het totale BVD-budget is in 1993 10% (circa 6,5 miljoen, te weten 5 miljoen voor materieel en 1,5 miljoen voor personeel) aangewend. Tegen de achtergrond van de verhuizing naar een nieuw kantoorgebouw was de ontwikkeling in 1993 vooral gericht op de hardwarevoorzieningen. Veel aandacht ging uit naar de aanleg van de informatie-infrastructuur in het nieuwe gebouw. Met name de koppeling van twee verschillende computersystemen via deze infrastructuur vergde bijzondere inspanning. Ook de verhuizing van de computerapparatuur en het opnemen ervan in de nieuwe infrastructuur legde een groot beslag op de beschikbare capaciteit. De basis is nu echter aanwezig om de modernste middelen in te zetten.

7.3 Financieel kader

De verhuizing van de BVD, de informatie-technologische vernieuwingen die daarmee gepaard zijn gegaan en de toenemende oriëntatie op het buitenland hebben de begroting het afgelopen jaar fors onder druk gezet.

Conform afspraak is in 1993 de liaison te Caracas geïnstalleerd. Voor 1994 worden voorbereidingen getroffen voor de installatie van een liaison te Ankara. De financiering van de buitenlandfunctie doet een grote structurele aanslag op het materiële budget.

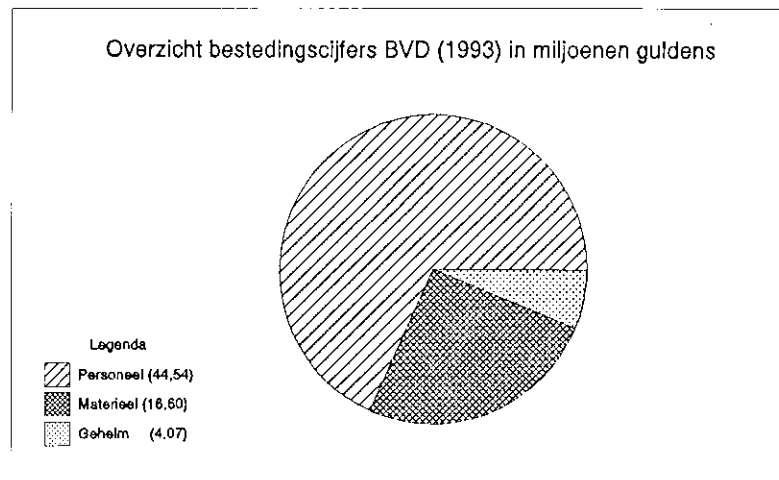
60

Het overzicht van de bestedingscijfers BVD 1993 in miljoenen guldens is als volgt:

- Personeel f 44.538.000,-
- Materieel f 16.596.000,-
- Geheim f 4.071.000,-

Ten opzichte van 1992 is het bestedingscijfer Materieel aanmerkelijk hoger (in 1992 bedroeg het 12,59 miljoen). Dit is het gevolg van de extra kosten in verband met bovengenoemde ontwikkelingen.

De (interne) accountant van het ministerie gaf een goedkeurende verklaring af over het jaar 1993. Hiermee werd een jarenlange traditie in ere gehouden.

Bijlagen

Bijlage nr. 1 Kamerstukken c.a. inzake de BVD 1993

Bijlage nr. 2 Overzichten

61

Bijlage nr. 1

62

Kamerstukken c.a. inzake de BVD 1993

1 Vaste Commissie voor de inlichtingen- en veiligheidsdiensten

22 890 Verslag van de vaste Commissie voor de inlichtingen- en veiligheidsdiensten over haar werkzaamheden in de periode juli 1991 – juli 1992

- nr. 4 Motie over het enkele lidmaatschap van de SAP of VCN.
- nr. 5 Gewijzigde motie over actief danwel passief lidmaatschap van de SAP of VCN.
- nr. 6 Gewijzigde motie over toezicht op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten.
- nr. 7 Verslag mondeling overleg vaste Commissie voor Binnenlandse Zaken op 10 november 1992 over vertrouwensfuncties.

23 225 Verslag van de vaste Commissie voor de inlichtingen- en veiligheidsdiensten over haar werkzaamheden in de periode juli 1992 – december 1992

- nr. 1 Verslag over de verrichte werkzaamheden juli 1992 tot december 1992.

23 476 Infiltratie van de georganiseerde misdaad in de politiek

- nr. 1 Brief van de voorzitter van de Tweede Kamer aan de vaste Commissie voor de inlichtingen- en veiligheidsdiensten d.d. 2 november 1993 naar aanleiding van de schriftelijke vragen van de voorzitter van de Tweede Kamer.
- nr. 2 Brief van de voorzitter van de Tweede Kamer aan de leden van de Tweede Kamer d.d. 3 november 1993 met het antwoord van de vaste Commissie voor de inlichtingen- en veiligheidsdiensten.

- nr. 3 Brief van de ministers van Binnenlandse Zaken en van Justitie d.d. 5 november 1993 over de infiltratie van de georganiseerde misdaad in de politiek.

2 De Rijksbegroting

Eerste Kamer der Staten-Generaal

22 800 Rijksbegroting over het jaar 1993

- Hoofdstuk VII Ministerie van Binnenlandse Zaken
- nr. 165a Voorlopig verslag m.n. nr. 16-20, nr. 64-82.
- nr. 165b Memorie van antwoord m.n. nr. 16-20, nr. 64-82.

Tweede Kamer der Staten-Generaal

23 400 Rijksbegroting over het jaar 1994

- Hoofdstuk VII Ministerie van Binnenlandse Zaken
- nr. 1-3 Begroting van uitgaven en inkomsten.
- nr. 6 Lijst van vragen nr. 34 en nr. 35.
- nr. 9 Lijst van antwoorden nr. 34 en nr. 35.
- nr. 11 Brief van de minister van Binnenlandse Zaken d.d. 25 oktober 1993 over Integriteit van de Openbare sector.

3 Overige (Kamervragen e.d.)

Handelingen Tweede Kamer d.d. 19 en 20 januari 1993

Plenaire behandeling van het verslag van de vaste Commissie voor de inlichtingen- en veiligheidsdiensten en het Jaarverslag BVD 1991.

Aanhangsel handelingen 1992-1993, nr. 308

Vragen van de leden Brouwer en Willems over de activiteiten van de BVD op het terrein van het criminele inlichtingenwerk.

Aanhangsel handelingen 1992-1993, nr. 637

Vragen over de handelwijze van de Marokkaanse autoriteiten in Nederland.

Aanhangsel handelingen 1992-1993, nr. 641

Vragen van Willems over BVD-informant C.v.L.

63

Aanhangsel handelingen 1992-1993, nr. 720

Vragen van Sipkes en Rosenmöller over de mogelijke levering van Amerikaanse technologie aan Irak door Delft Instruments.

Aanhangsel handelingen 1992-1993, nr. 746

Vragen van Lankhorst over RaRa-activiteiten.

Aanhangsel handelingen 1992-1993, nr. 757

Vragen van Willems en Sipkes over informatie over de aanslag op vliegbasis Deelen.

Aanhangsel handelingen 1993-1994, nr. 43

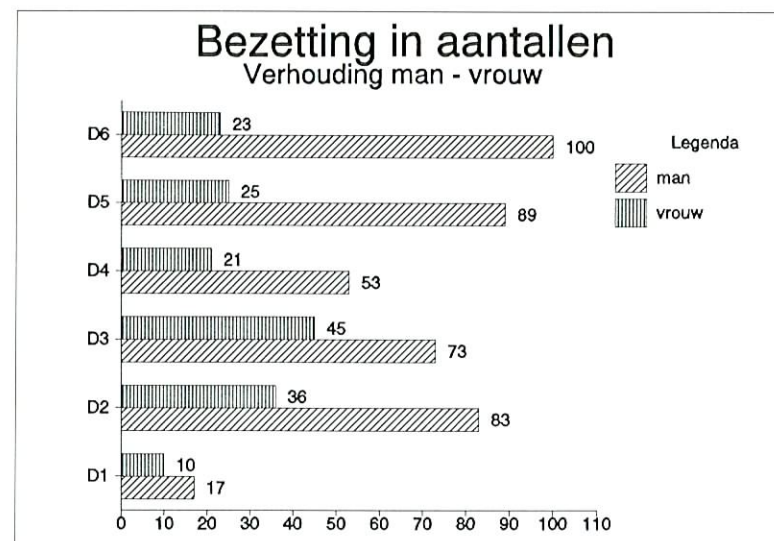
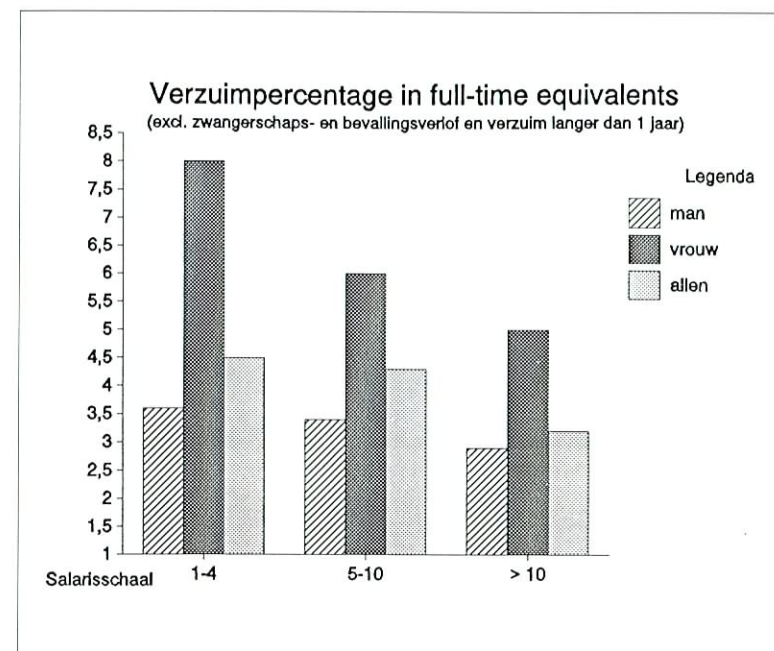
Vragen van Sipkes en Willems over een BVD-project (infiltratie in de IRA).

Aanhangsel handelingen 1993-1994, nr. 60

Vragen van v.d. Heijden en Krajenbrink over telefoongesprekken tussen toenmalig staatssecretaris van der Linden en KEP.

Aanhangsel handelingen 1993-1994, nr. 95

Vragen van Deetman over de infiltratie van de georganiseerde misdaad in de politiek.

- D1 = Strategie en planning
- D2 = Democratische rechtsorde
- D3 = Staatsveiligheid
- D4 = Maatschappelijke en economische belangen
- D5 = Operationele informatievergaring
- D6 = Management Advies en Centrale Diensten

Uitgave
Binnenlandse Veiligheidsdienst
Ministerie van Binnenlandse Zaken
Postbus 20010
2500 EA Den Haag

Productiebegeleiding
Directie Communicatie, Documentatie en Bibliotheek
Ministerie van Binnenlandse Zaken

Ontwerp omslag
Vincent Bus, buro voor grafische vormgeving bno, Leiden

Druk
NV Sdu, Den Haag

94065
december 1994